

Högskolan i Halmstad
Sektionen för Humaniora
Historia 41-60p

”Den stora agadebatten“

En analys av debatten inför förbudet mot aga i skolan 1958 och aga i hemmet 1979

Roger Wiberg
C-uppsats i historia ht 2006

Handledare:
Sven-Olof Olsson

Abstrakt

Uppsatsen behandlar debatterna i riksdagen om aga i skolan 1958 och aga i hemmet 1979 med tyngdpunkt på vilka som var debatternas aktörer samt argument. Syftet är att komplettera tidigare forskning i ämnet genom att göra en jämförelse, analysera samt kartlägga de motioner/riksdagsdebatter som fördes i frågan. Materialet som används i uppsatsen är främst riksdagstryck. Uppsatsen visar att i riksdagsdebatten om ett förbud av skolaga var det representanter för Kommunisterna som var för ett förbud medan representanter från Bondeförbundet, Folkpartiet, Högerpartiet och Socialdemokraterna var emot ett förbud. I riksdagsdebatten 1979 deltog representanter från Moderaterna, Vänsterpartiet kommunisterna, Centerpartiet, Folkpartiet och Socialdemokraterna vilka samtliga var eniga i frågan om ett förbud med undantag av Moderaterna där två av debattörerna var emot ett förbud. Skillnaden mellan argumenteringen i debatten om skolaga och debatten om aga i hemmet var främst att aktörerna gick från ett föräldraperspektiv till ett barnperspektiv.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 Inledning	1
1.1 Forskningsläge.....	2
1.2 Material och metod.....	4
1.3 Syfte och frågeställningar.....	5
1.4 Definition av begreppet aga.....	5
2 Historisk bakgrund	6
2.1 Synen på barn och dess uppfostran förändras.....	7
2.2 Förändringar inom skolan.....	7
2.3 Opinionsen väcks.....	8
2.4 Den internationella situationen.....	9
2.5 Norge ett nordiskt föredöme.....	9
3 Debatten inför förbudet av skolaga 1958	10
3.1 Aktörer samt argument för ett förbud av skolaga.....	11
3.2 Aktörer samt argument mot ett förbud av skolaga.....	13
4 Agautredningen	17
4.1 Lärarkåren.....	18
4.2 Attityderna till kroppslig bestraffning förändras.....	20
4.3 Skoldisciplinutredningen.....	23
5 Debatten inför förbudet av aga i hemmet 1979	24
5.1 Motioner för ett förbud av aga.....	25
5.2 Motioner mot ett förbud av aga.....	26
5.3 Debatten i riksdagen 1979.....	28
5.4 Aktörer samt argument för ett förbud av aga.....	28
5.5 Aktörer samt argument mot ett förbud av aga.....	31
6 Resultatredovisning	33
7 Sammanfattning	37
Käll- och litteraturförteckning	39
Bilagor	42
Tabell 1 Partipolitisk sammanställning av voteringsprotokoll nr 4, 14 mars, 1945.....	16
Tabell 2 Lärarnas önskemål angående aga 1948.....	19
Tabell 2:1 Små- folkskolans lärare önskar följande angående aga.....	20
Tabell 2:2 Önskemål om aga.....	20
Tabell 2:3 Användning av aga.....	20
Tabell 3 Antalet anmälda misshandelsbrott mot barn 0-6 år 1981-2000.....	21
Tabell 3:1 Antalet anmälda misshandelsbrott mot barn 7-14 år 1981-2000.....	22
Tabell 3:2 Vuxna födda i Sverige som anser att aga är viktigt i barnuppfostran.....	22

1 Inledning

Sverige var det första landet i världen som införde ett totalförbud mot aga av barn 1979. Många andra länder har gjort samma sak men det är fortfarande på 2000-talet tillåtet att aga sina barn i till exempel England och Frankrike. I England röstade underhuset år 2004 nej till ett förslag om att helt förbjuda föräldrar att slå sina barn med den överväldigande majoriteten 424 mot 75. Däremot godkändes en lag som tillåter ”återhållsam” aga som inte ger några fysiska men.¹ Av världens cirka 240 länder är det tillåtet i 147 av dessa att slå sitt barn i ett uppfostrande syfte. I 106 länder är det tillåtet för lärare att använda våld mot sina elever i skolan.²

1957 skedde det en förändring av lagstiftningen angående aga vilket innebar att en förälder kunde bli dömd för misshandel även om barnets skador var små. Ännu ett steg mot det förbud mot aga som vi har togs 1958 då ett beslut om att all skolaga skulle förbjudas. Förbudet innebar att lärarna i alla skolformer framtogs rätten till kroppslig bestraffning. I samband med förbudet intensifierades debatten på hur vi ser på barn och uppfostran.

År 1966 kom en lag som innebar att föräldrar kunde dras inför rätta vid varje fysisk bestraffning mot barn. Det dröjde dock till 1979 innan all typ av bestraffning såväl fysisk som psykisk uttryckligen förbjöds i lagtexten. Från och med 1979 står det i föräldrabalkens antiagalag följande:

Vårdnadshavare skall utöva den uppsikt över barnet som är erforderligt med hänsyn till barnets ålder och övriga omständigheter. Barnet får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling.³

¹ Upsala Nya Tidning 2004 11 02 (TT)
<http://www2.unt.se/avd/1,,MC=1-AV_ID=357923,00.html> citerad: 2007 01 12

² Upsala Nya Tidning 2006-10-12 (TT)
<http://www2.unt.se/avd/1,,MC=1-AV_ID=540071,00.html> citerad: 2007 01 12

³ SFS, 1979:122, kap.6, § 3.

1.1 Forskningsläge

Det finns en omfattande litteratur som behandlar ämnen om barn, uppfostran och aga. Den tidigare forskning som knyter an till denna uppsats problemställning samt uppsatsens forskningsområde kan placeras in inom det utbildningspolitiska samt det socialpolitiska fältet. Den tidigare forskningen avser debatten kring förbudet mot skolaga och håller sig inom tidsperioden 1945-1962. De utbildningshistoriska verk som finns om efterkrigstidens skolreformer har skrivits av bland andra Gunnar Richardson och Jonas Qvarsebo.⁴

Richardson diskuterar skolagan, eller som han kallar den ”den stora agadebatten”⁵ i boken *Drömmen om en ny skola* (1983). I boken behandlar Richardson bland annat hur uppfostringsdebatten gick i Sverige under 1940-talet. Richardson menar att ledstjärnan inom debatten var ”fri uppfostran”. Richardson tar även upp agadebattens uppkomst och genomförande. Han menar att det var 1946 års skolkommision, som företrädde en modern fostran och som utgick från skolans disciplinproblem som utgjorde debattens uppkomst och var anledningen till att man slutligen avskaffade all form av skolaga.⁶ Han anser även att det fanns två starka motiv till att säga nej till kroppsgaga i all uppfostran och därmed även i skolan. Dessa två motiv var, att det nya tänkandet dels var styrt av den nya moderna individualpsykologins uppfattningar och dels att skolans mål och samhällets utveckling på sikt fordrade en utveckling mot icke-våld i relationen mellan människor. Att skolkommisionens förslag om att införa ett agaförbud dröjde till 1958 menar Richardson berodde på att det då var en naturlig konsekvens av den nya skolans införande, nämligen enhetsskola.⁷ Enhetsskolan innebar att man slog samman folkskola och realskola till en nioårig obligatorisk medborgarskola.⁸

I Qvarsebos doktorsavhandling, *Skolbarnets fostran. Enhetsskolan, agan och politiken om barnet 1946-1962* (2006) står konflikten om skolagan i centrum. Hans undersökningsperiod sträcker sig från 1946 till 1962 och hans huvudsakliga syfte är att analysera konfliktens upprinnelse, utveckling och följder. Qvarsebo menar att den lagändring som genomfördes 1958 innebar att skolagan fördes från en pedagogisk diskussion och istället fördes in i en

⁴ Qvarsebo, J, *Skolbarnets fostran. Enhetsskolan, agan och politiken om barnet 1946-1962*, 2006 s. 12

⁵ Richardson, G, *Drömmen om en ny skola. Idéer och realiteter i svensk skolpolitik 1945- 1950*. 1983. s.102

⁶ Ibid. s.103

⁷ Ibid. s.114

⁸ Munknäs, S, *Tidningspressen och den nya skolan*, 1983 s. 32

juridisk där den nu kunde benämnas som misshandel. Han menar vidare att frågan om ett förbud mot aga gick från en pedagogisk fråga som handlade om skolans ordning till en fråga som istället handlade om barnets rätt till fysisk integritet.⁹

På det socialpolitiska fältet har Åke W Edfeldt verkat. Han gav 1985 ut boken ”*Allt vad i gören...*” där han presenterar slutrapporten från SUSA-projektet (Studier av Utgångsläget i Sverige inför Antiagalagen). SUSA-projektet var ett projekt där 1276 slumpmässigt utvalda föräldrar fick berätta om sina familjeliv och sina uppfostringsmetoder. Rapporten är även en parallellundersökning till en i USA företagen studie vilket gör att det finns direkta jämförelser mellan Sverige och USA. Rapporten visar, vilket Edfeldt anser förvånande, att i ett land där invånarna uppfattas som våldsbenägna, kan man i de jämförelser som går att göra se att våra familjevåldsnivåer är på alla punkter likvärdiga med de amerikanska.¹⁰ Edfeldt gav samma år ut boken *Aga fostran till våld* där han bland annat tar upp hur barnaga förs över från en generation till nästa. Slutsatsen Edfeldt kommer fram till är att risken för all slags våld och framförallt det grövre våldet ökar om föräldrarna själva har blivit slagna som barn.¹¹

Denna uppsats gränsar till flera olika forskningsområden såsom historia, statsvetenskap, pedagogik och sociologi. Eftersom det finns mycket litteratur samt forskning kring aga och skola i respektive ämne blir mitt bidrag till att komplettera tidigare forskning att främst hålla mig inom ett historiskt perspektiv. Jag har valt att utelämna viss forskning och litteratur och koncentrera mig på forskning inom det utbildningspolitiska samt det socialpolitiska området och då i ett historiskt perspektiv. Man skall även vara medveten om att det har skrivits mycket litteratur och forskats kring ämnena aga och misshandel men mest på tidsperioder efter denna uppsats undersökning.

⁹ Qvarsebo, 2006 s. 85

¹⁰ Edfeldt, Åke W, *Allt vad i gören...* 1985 s. 149

¹¹ Edfeldt, Åke W, *aga fostran till våld*. 1985 s. 63

1.2 Material och metod

Undersökningen bygger på källor i form av riksdagstryck, Statens offentliga utredningar, motioner samt riksdagsdebatter. Eftersom denna undersökning kommer att fokusera på de motioner samt riksdagsdebatter som var aktuella under den undersökta perioden är därför detta material av mycket stor vikt. När det gäller källkritiken mot materialet får man anse att riksdagens tryck är en tillförlitlig källa.

I uppsatsen kommer det göras en vetenskaplig undersökning som rör de debatter i riksdagen som fördes kring förbudet mot aga i skolan 1958 och förbudet mot aga i hemmet 1979. Dels kartläggs och analyseras de debatter som fördes vid dessa båda lagbeslut och dels undersöks vilka organisationer/partimedlemmar som var aktiva och drev debatten framåt. I uppsatsen kommer det även att diskuteras vilka argument som framhölls i de olika debatterna. Detta för att se om det finns några likheter och skillnader mellan argumentens karaktär och om förhållningssättet i argumenteringen har förändrats genom den undersökta perioden. Det finns även annat material som man skulle kunna använda i undersökningen och det är exempelvis hur debatten om aga fördes i tidningspressen. En annan jämförelse man skulle kunna göra är att se hur debatten gick i de övriga nordiska länderna angående införskaffandet av ett totalförbud mot aga.

Uppsatsen kommer dock att undersöka de debatter som i svenska riksdagens register finns nämnda under rubriken aga.¹² Därför är inte slutdebatten om lagändringen 1958 med eftersom denna debatt handlade om lagändringar i föräldrabalken som de tidigare undersökta debatterna om förbudet mot aga hade lett fram till.

För att kunna beskriva de olika argumenten i debatten används en klassificering. Man bör vara medveten om att man kan göra andra klassificeringar men eftersom debatten inte alltid innehåller systematiserade argumentationsmönster är detta tillräckligt för att spåra och klassificera de olika argumenten som kan ge svar på uppsatsens frågeställning.

¹² *Register till riksdagstryck, sakregister 1945-1980/81*

1.3 Syfte och frågeställningar

Debatten om förbudet mot aga fördes naturligtvis på många olika håll i det svenska samhället. Uppsatsen kommer dock att fokusera på den debatt som fördes i riksdagen. De perioder som uppsatsen behandlar är åren 1945-1958 och 1978-1979. Under dessa perioder genomgick samhället många genomgripande förändringar i synen på barns uppfostran samt stora förändringar inom skolan.

Det är även på grund av allmänintresset kring ämnet som uppsatsen ämnar klarlägga debatten i Sveriges riksdag och hur tillkomsten av förbudslagarna har gått till. Syftet är att komplettera tidigare forskning i detta ämne genom att analysera de riksdagsdebatter som fördes i frågan.

Följande frågor blir därför centrala för uppsatsen:

- Vilka var aktörerna inför 1958 och 1979 års debatter om ett förbud mot aga?
- Vilka argument användes inför 1958 och 1979 års debatter om ett förbud mot aga?

1.4 Definition av begreppet aga

Med begreppet aga menas i allmänhet lättare former av våld som inte ger synliga märken eller skador. Gränsen mellan aga och grövre våld är däremot flytande och kan definieras olika från individ till individ. WHO:s (World Health Organization) definition av fysisk misshandel är:

*”Händelser som innebär att någon vuxen i hemmet skadat barnet på ett sätt som är medicinskt påvisbart eller inrymmer våld som är onormalt i den aktuella subkulturen”.*¹³

Med en vuxen i hemmet menas barnets biologiska, adoptiv-, foster- och styvföräldrar, far- och morföräldrar eller andra släktingar som tillfälligt har hand om barnet, vuxna över 18 år som bor i eller regelbundet besöker barnets hem, till exempel vuxna syskon, föräldrars vänner samt andra vuxna som är ansvariga för barnets vård, till exempel barnvakter.

¹³ Hindberg, Barbro. *Barnmisshandel*. 1997 s. 22

Man kan även dela in äga i fysisk och psykisk misshandel. Fysisk misshandel innefattar att barnet avsiktligt tillfogats skada av en aktiv handling, exempelvis genom slag med eller utan tillhygge. Fysisk misshandel kan även innefatta en passiv handling som till exempel att barnet lämnas utan tillsyn så att risken för att barnet skadar sig ökar, vilket även kan kallas vanvård eller försummelse. Även psykisk misshandel kan delas in i en aktiv och en passiv handling. Den aktiva psykiska misshandeln innehåller någon form av kränkande behandling som till exempel att barnet hotas, kritiseras, förödmjukas osv. Den passiva psykiska misshandeln har inget direkt uppsåt att kränka barnet utan handlar mer om förälders eller vårdnadshavares oförmåga att tillfredsställa barnets behov. Psykisk misshandel handlar inte om enstaka händelser utan om upprepade händelser som pågått under en längre tid.¹⁴

2 Historisk bakgrund

Den svenska skolordningen 1611 innehöll den pedagogiska nyheten att man skulle ta hänsyn till eleven då deras prestationer bedömdes. Detta innebar att elevens bestraffning skulle rättas efter elevens förstånd. Trots denna rekommendation blev förhållandena i skolan tämligen oförändrade. Ända fram till slutet av 1800-talet kunde elever bestraffas med svår kroppslig misshandel och det var under detta århundrade som ytterligare röster höjdes mot skolagan. Under 1870-talet kämpade folkskoleinspektörerna intensivt mot den hårda skoldisciplinen. På 1880-talet tillkom en bestämmelse att äga skall utdelas med ”kärleksfullt allvar och med rättelse efter den felandes ålder och egenart”.¹⁵ Detta är för övrigt samma formulering som användes i skolstadgan fram till 1957. Under 1900-talets första hälft avskaffades skolagan successivt. 1918 förbjöds kroppslig bestraffning och kränkande behandling i högre folkskolor och kommunala högre skolor. 1928 förbjöds det även i de allmänna läroverken. Det dröjde fram till 1958 innan lärare slutligen förbjöds att äga sina elever i de lägre folkskolorna.¹⁶

¹⁴ Hindberg, 1997 s. 22-23

¹⁵ Socialstyrelsen, 1969 s. 9

¹⁶ Ibid. s. 9

2.1 Synen på barn och dess uppfostran förändras

Redan på 1930-talet ifrågasattes de auktoritära uppfostringsmetoderna där kroppsbestraffningen var ett traditionellt uppfostringsmedel. I det gamla strafftänkandet sågs barnet som en syndfull varelse redan vid födseln. Det enda som kunde driva ut det onda ur barnets kropp och rädda dess själ var tukt och aga. Den uppfostringsideologi som praktiserades i samhället vid sekelskiftet präglades av krav på lydnad, underkastelse och anpassning efter de vuxnas normer. Skolans pedagogiska verksamhet riktade därför in sig på att få underdåniga elever, för att kunna kontrollera dem samt att fostra dem till den tidens medborgare. Läraren och eleven var båda inordnade i olika maktpositioner där lärarens roll var klart överordnad. Under många år framåt skulle flera lärare sträva efter att få behålla sina maktpositioner samtidigt som politikerna alltmer anpassade sig till ett mer modernt tänkande.¹⁷

Det som även diskuterades under 1930-talet om barns uppfostran var om det var rimligt att påverka barnen i så stor omfattning som skett tidigare. De första inslagen av en medveten familjepolitik kom under 1930-talet och då genom den befolkningspolitiska diskussion som fördes. På 1940-talet började sedan en ny familjepolitik ta form och då med framförallt sociala motiv. Den moderna familjepolitiken kan sägas ha utvecklats i tre steg. Det första steget togs 1947 genom beslut om allmänna barnbidrag. Nästa steg togs på 1960-talet då man insåg att barnfamiljer behövde mer än pengar och istället skapade resurser i form av omsorgsplatser som kunde ta hand om barnen medan föräldrarna arbetade. Det tredje steget som utformades på 1970-talet kan man sammanfatta med att man ger föräldrarna och barnen mer tid tillsammans genom till exempel förkortad arbetsdag och föräldradagar.¹⁸

2.2 Förändringar inom skolan

Under mellankrigstiden befann sig den svenska skolan i en period då det inte skedde några större förändringar, skolväsendet var i stort sett oförändrat. Den 22 november 1940 tillkallade samlingsregeringen en utredning som tog sig namnet 1940 års skolutredning och därmed hade de stora förändringsprocesserna i det svenska skolväsendet satts igång. Mellan 1947 och 1982 tillämpades det inte mindre än sex olika läroplaner inom det obligatoriska skolväsendet.

¹⁷ Kåreland, *Modernismen i barnkammaren*, 1999 s. 23-24. Bjurman, *Barnen på gatan*, 1995 s. 55-58

¹⁸ Andersson, Karin m fl, *Barnuppfostran och politik*. 1977 s. 14-16

”Det brukar sägas att 1940-talet var skolutredningarnas decennium, 1950-talet försöksverksamhetens, 1960-talet grundskolans och 1970-talet det decennium som den integrerade gymnasieskolan genomfördes.”¹⁹ Andra stora förändringar som skedde under perioden var att den gamla enkla metodiken, ordning och reda, inläring av fakta, bestraffning och tio guds bud ersattes av John Deweys undervisningsmetodik ”learning by doing” dvs. att lära sig genom att göra, vilken blev betydelsefull för den svenska skolundervisningen.²⁰

2.3 *Opinionen väcks*

Under senare delen av 1950-talet uppdagades det att små barn utsattes för kroppslig misshandel som kunde leda till bestående skador eller till döden. Uppdagandet blev en chock för flera barnavårdande myndigheter och även den allmänna opinionen reagerade med stor kraftfullhet. Svår misshandel av späda och små barn förekom men anledningen till att polis, läkare, socialarbetare eller jurister inte kunnat inse detta tidigare kan bero på att man hade föreställningen att vårdnadshavare inte kunde göra sig skyldig till en så onaturlig och omänsklig handling som att utsätta ett litet barn för svår kroppslig misshandel. De som kommit i kontakt med de misshandlade barnen har trott att skadorna uppkommit på annat sätt än misshandel och barnen har naturligtvis själva varit oförmögna att redogöra för vad som inträffat.²¹

Vid mitten av 1960-talet uppmärksammades det återigen några mycket svåra fall av barnmisshandel i Sverige. Detta uppmärksammades stort i pressen och röster höjdes även denna gång för att det var dags att införa ett totalt agaförbud.²² Hösten 1964 beskrev dr Anders Frisk från Göteborg ett antal fall av barnmisshandel. Han menade att det ökade antalet av barnmisshandel berodde på att läkare nu insåg att de fall som tidigare hade betraktats som oklara var orsakade av yttre våld av någon förälder. Frisks ståndpunkt ledde till diskussioner i riksdagen om föräldrars rätt att aga sina barn och barns rättssäkerhet. Tiden ansågs inte mogen för ett förbud men opinionen var i alla fall väckt hos beslutsfattarna.²³ Vad man även måste ha i åtanke när man talar om misshandel av barn är det stora mörkertal som

¹⁹ Öberg, Henning, *En skola i förändring*. 1995 s. 196

²⁰ Holmdahl, Barbro, *Tusen år i det svenska barnets historia*. 2000 s. 174

²¹ Socialstyrelsen, 1969 s. 10

²² Lagerberg, D, *Du skall icke slå*. 1982 s. 26

²³ *Statens Offentliga Utredningar* (SOU) 2001:18 s. 23

finns. Det är därmed omöjligt att nämna någon exakt uppgift om det totala antalet barn som misshandlats under sin uppväxt.

2.4 Den internationella situationen

Kroppslig bestraffning av barn är ett problem som finns i hela världen. Frågan har därmed blivit uppmärksammas under de sista årtionena. En global bild har börjat växa fram sedan flera länder genomfört studier för att få svar på frågorna om varför barn blir misshandlade. Sverige var det första landet i världen att införa ett totalförbud mot aga och ytterligare 17 länder har uttryckligen förbjudit såväl fysisk som psykisk misshandel av barn.²⁴ Man skall notera att samtliga av dessa länder talar om både fysisk och psykisk misshandel.²⁵

2.5 Norge ett nordiskt föredöme

Debatten om aga i skolan har många likheter inom de nordiska länderna Danmark, Norge och Sverige. Den historiska bakgrunden med aga i skolan från 1900-talet och framåt såg ganska lik ut i alla tre länderna. Det var inte ovanligt i något av länderna att aga utfördes som en disciplin och uppfostringsmetod. Precis som i Sverige stod en del av lärarna i Danmark fast vid att om agan skulle bli förbjudet som disciplinmetod och inte ersättas med några andra disciplineringsmedel skulle detta innebära att skolan skulle bli utkastad i ett kaos. I Danmark var det vanligt att man använde ett ”spanskrør”²⁶ för att tillrättavisa elever. Spanskrøret försvann mer och mer från skolan som tillhygge och blev slutligen förbjudet att använda år 1950. Den 14 juni 1967 förbjöd man all aga inom den danska skolan med en paragraf som lyder ”Legemlig straf må ikke anvendes”.²⁷ Norge var det första av de tre nordiska länderna att införskaffa ett totalförbud mot aga i skolan. Detta gjorde man 1936 med paragrafen ”Kroppslig refsing må ikkje nyttast i skulen (§ 70)”.²⁸

²⁴ Bulgarien, Cypern, Danmark, Finland, Grekland, Holland, Italien, Island, Israel, Kroatien, Lettland, Norge, Rumänien, Tyskland, Ukraina, Ungern och Österrike.

²⁵ Rädda barnen – Totalförbud mot aga i Holland

<www.rb.se/sv/Aktuellt/totalforbud-mot-aga-i-holland.htm> citerad: 2007 04 17

²⁶ rottingkåpp

²⁷ Larsen, Joakim. *Bidrag til den danske skoles historie Bind 4*, 1985 s. 49-50

²⁸ Barne og likestillingsdepartementet

<<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/NOUer/2004/NOU-2004-23/11.html?id=388050>>
citerad: 2007 04 18

3 Debatten inför förbudet av skolaga 1958

I följande debatter kommer aktörerna att presenteras antingen med en kortare eller längre presentation/bakgrund. Man skall vara medveten om att aktörerna kan ses som mer eller mindre framhävande på grund hur specifik presentationen är. Att omfånget av presentationerna av aktörerna skiljer sig beror på den tillgängliga informationen som finns kring aktörerna och har inget samband med vad de representerar för parti eller vad de tar för ställningstagande i frågorna.

8 mars 1945 kom det till riksdagens kansli ett utlåtande, angående införande av förbud för lärare att tilldela barn kroppslig bestraffning. Anledningen till att man tog upp detta var motionen 1945:156 som kommunisten Solveig Rönn-Christiansson med flera hade lämnat in.²⁹

Under sin tid som ledamot i riksdagen 1937 till 1940 och 1945 till 1948 lämnade Rönn-Christiansson in trettio egna motioner. Huvudsakligen höll sig dessa motioner inom det socialpolitiska fältet som till exempel smärtfri förlossning och lagfästandet om likalönsprincipen. Rönn-Christianssons motion och ställningstagande om ett förbud mot aga i folkskolan kan ses som en partipolitisk fråga eftersom samtliga kommunister röstade för ett förbud i frågan.³⁰

I motion 1945:156 hävdar Rönn-Christiansson att det i folkskolestadgarna fortfarande finns bestämmelser som ger lärare rätt att tilldela kroppslig aga. Hon påpekar även att det i motsats till bestämmelserna i folkskolestadgarna så står det i stadgan för rikets allmänna läroverk § 23 följande: ”Kroppslig bestraffning må under inga förhållanden förekomma, ej heller kränkande eller sårande behandling.” Rönn-Christiansson menar att socialt högre stående barn som har råd att gå på läroverk inte får agas medan ”småfolkets” barn får. Avslutningsvis menar Rönn-Christiansson att det är hög tid att avskaffa skolagan. Den utgör en uppfostringsmetod som allmänt utdöms av verklig pedagogisk, psykologisk och medicinsk sakkunskap. Därför föreslår hon en omedelbar utredning i denna fråga.³¹

²⁹ Andra kammaren (AK) 1945:156 Motion s. 11

De övriga motionärerna var: Erik Jansson, Gerda Linderot och Helmer Holmberg, samtliga kommunister.

³⁰ Norberg, Anders m.fl. *Tvåkammarriksdagen 1867-1979, band 4*. 1990 s. 144. (Se även bilaga nr. 1)

³¹ AK 1945:156 Motion s. 11-12

3.1 Aktörer samt argument för ett förbud av skolaga

Vid diskussionen i riksdagen den 14 mars 1945 fanns det företrädare för de olika partierna representerade och frågan väckte starka känslor hos flera av talarna. Nedan redogörs för de aktörer som var för ett förbud mot skolaga samt vilka argument de framförde i riksdagsdebatten 1945.

Solveig Rönn-Christiansson, Kommunisterna

Inledningsvis anknyter Rönn-Christiansson till det allmänna världsläget då hon menar att människovärdet har kränkts genom den rådande våldsmentaliteten. Vidare menar hon att kulturstater som Danmark och Norge har för 10 respektive 20 år sedan redan införskaffat en lagstiftning mot att aga barn i skolan medan Sveriges lagstiftning istället slår vakt om prygelstraffet. Detta görs enligt Rönn-Christiansson trots att den moderna psykologin fullständigt fördömer kroppsbestraffning med motiveringen att barn som uppträder onormalt skall betraktas som sjuka och behandlas därefter.³²

Hon fortsätter debatten genom att hänvisa till de remmisyttranden som kommit in angående motionen och menar att medicinstyrelsen står fast vid sitt beslut som de tog redan 1938 att agan skall bort från folkskolan. Även lärarorganisationerna och Stockholms folkskoledirektion vill ha en utredning men det som är bekymmersamt enligt Rönn-Christiansson är det remissvar som kommit från Höörs Köpings folkskolestyrelse som menar att agan skall vara kvar i folkskolan. Rönn-Christiansson tolkar detta som att de är ”rottingpedagogerna” som angivit detta yttrande.³³

Vidare talar hon om vilka korrektionsmedel man kan använda istället för aga och hon besvarar även de protester som kommit in angående formuleringen i motionen om att det är småfolkets barn som går i folkskolan. Hon säger att man hävdar att alla barn går i folkskolan men detta anser hon vara helt fel. Hon menar att de barn som ämnar gå i läroverk flyttas dit efter fyra eller sex år och de är då vid den ålder som ”rottingpedagogerna” anser att man bör använda aga. De barn som då går kvar i folkskolan får leva med den psykiska pressen av hot om stryk av sin lärare.³⁴

³² AK 1945:12 Protokoll s. 85

³³ Ibid. s. 86

³⁴ Ibid. s. 88

Till slut menar hon att eftersom utskottet anser att frågan skall hänskjutas till en kommitté som skall utreda förhållandet mellan staten och skoldistriktet ger detta en fingervisning om att frågan är ännu mer komplicerad än förväntat, och är då frågan så komplicerad är det av ännu större betydelse att en snabb utredning kommer till stånd. Då hon till sist yrkar bifall till motionen är hon fullt övertygad om att hon företräder en stor grupp ”sakkunniga”, nämligen föräldrarna.³⁵

I motionen samt i riksdagsdebatten använder Rönn-Christiansson argument som är av *pedagogisk, klassdiskriminering, psykologisk* samt *medicinsk* karaktär. Först kan man se att hon använder *klassdiskriminering* som ett argument eftersom hon anser att alla barn inte har samma villkor beroende på deras klasstillhörighet och till sist belyser hon även de sakkunnigas åsikt och då i ämnena pedagogik, psykologi och medicin. Hon använder även Danmark och Norge som *nordiska föredömen* eftersom de länderna redan har infört ett förbud mot skolaga. I detta argument har Rönn-Christiansson både rätt och fel eftersom Norge var ett nordiskt föredöme som införde ett förbud mot skolaga 1936 medan Danmark införde ett förbud mot aga i skolan först 1967. Till sist menar hon att det är föräldrarna som i denna fråga är de ”sakkunniga” och använder därmed ett argument genom ett *föräldraperspektiv*. En definition av begreppet *föräldraperspektiv* är de argument som används för att framhäva föräldrars eller vårdnadshavares utgångspunkt inför ett beslut om ett förbud mot aga.

Hilding Hagberg, Kommunisterna

Den kommunistiska riksdagsmannen, tillika redaktören för Ny Dag, Hilding Hagberg senare partiordförande 1951-1964³⁶ menar att det förmodligen är riksdagens uppfattning att man bör ha agan kvar på grund av att man inte kan hitta andra korrekionsmedel. Han menar vidare att varje normal människa kan bli mor eller far men det är inte alls säkert att varje normal människa kan bli en god uppfostrare. Så är det också med lärarna. Skall man då ge de lärare som inte är några goda uppfostrare även skriftligt på att de får bruka våld mot svåruppfostrade barn? Vidare menar Hagberg att det är ytterst olämpligt att ett civiliserat land ger sin lärarkår möjlighet att använda våld mot barn och avslutar med att han anser det vara klokast att rösta för motionen i denna sak.³⁷

³⁵ AK 1945:12 Protokoll s. 87

³⁶ Norberg, Anders m.fl. *Tvåkammarriksdagen 1867-1979, band 5*. 1990 s. 416

³⁷ AK 1945:12 Protokoll s. 99-100

Hagberg använder här ett *fostransargument* men i motsats till Paulsen och Kyling som även använder denna typ av argument använder han det istället för att påvisa att ett förbud mot aga i skolan är att föredra. Han använder även ett *moderniseringsargument* då han påtalar att det i ett civiliserat land är ytterst olämpligt att en lärarkår använder våld mot barn.

3.2 Aktörer samt argument mot ett förbud av skolaga

Nedan redogörs för de aktörer som var mot ett förbud mot skolaga samt vilka argument de framförde i riksdagsdebatten 1945.

Emanuel Ståhl, Folkpartiet

Folkpartisten, tillika huvudredaktör och ansvarig utgivare för Karlstads-Tidningen³⁸, Emanuel (Manne) Ståhl tar över talan och inleder med att påpeka att motionärerna redan har fått den utredning som de yrkar på men att Rönn-Christiansson tvivlar på om den kommer till stånd på grund av dess svaga formulering. Även Ståhls följande ställningstagande är signifikativt för övriga liberala ledamöters ståndpunkt i frågan om att rösta mot ett förbud av aga. Ståhl menar att motionärerna inte behöver oro sig, för i direktiven står det att alla paragrafer i folkskolestadgan skall genomgå en översyn, alltså även denna. Han menar vidare att frågan är mer komplicerad än Rönn-Christiansson tycks tro och hänvisar till de bestämmelser som finns i folkskolestadgarna. Vidare säger Ståhl att det är klart att frågan skall tas under omprövning och det har man varit eniga om i utskottet men det kan inte ske ett förbud mot aga om man inte har gett folkskolan ett annat sätt att lösa disciplinproblemen. Ståhl avslutar med att konstatera att frågan är mer komplicerad än vad motionärerna har försökt göra gällande och att han samt hela utskottet har den uppfattningen att frågan är mogen för en utredning. Därmed yrkar han bifall till utskottets hemställan om en utredning.³⁹

Ståhl använder som argument i debatten att man inte kan förbjuda aga om det inte finns ett annat sätt att lösa skoldisciplinen, vilket man kan klassificera som ett *skolperspektivargument* eller *lärarmaktperspektiv*. Under dessa perspektiv kommer det även att handla om de argument som behandlar auktoritet, makt och fostran.

³⁸ Norberg, Anders m.fl. *Tvåkammarriksdagen 1867-1979, band 4*. 1990 s. 441

³⁹ AK 1945:12 Protokoll s. 87-88

Folke Kyling, Högerpartiet

Högerledamoten, tillika folkskoleläraren samt ledamot av styrelsen för Sveriges folkskolläraryrkesförbund⁴⁰, Folke Kyling, för i sitt anförande fram hela Högerpartiets ställningstagande i frågan om att inte införskaffa ett förbud mot aga utan en utredning. Kyling menar att agan håller på att avskaffas i våra skolor. Anledningen till detta är att förhållandena inom skolan håller på att förändras till det bättre och menar att antalet barn i klasserna har blivit färre och att det även har bildats särskilda klasser för svårdisciplinerade barn. Kyling fortsätter med att påtala att han absolut är emot all form av prygel men vill samtidigt understryka att han anser att straffet i form av aga skall finnas kvar i folkskolestadgan men bör helst inte användas. Avslutningsvis säger Kyling att det är väl inte någon här som i sin barndom inte har fått någon form av aga och han tror dessutom att det har varit hälsosamt. Till sist förmodar han att när denna paragraf i folkskolestadgan skall behandlas kommer de sakkunniga att anlita expertis för detta och vad resultatet blir får framtiden visa. Därmed yrkar han bifall på utskottets hemställan om utredning.⁴¹

Här kan man se att det används argument som både talar mot och för ett förbud av aga. Kyling menar att aga skall få finnas men inte användas och använder sin personliga erfarenhet av uppfostran som ett argument mot ett förbud vilket man kan klassificera som ett *fostransargument*. Kyling menar även att det skulle vara hälsosamt med aga och tar därmed inte någon hänsyn till vad medicinsk samt psykologisk expertis anser i frågan.

Gunnel Olsson, Socialdemokraterna

Socialdemokraten, tillika folkskollärarinnan, Gunnel Olsson representerar i sitt anförande de socialdemokratiska åsikterna i frågan och röstar därmed mot ett förbud av aga. 69 av de 84 socialdemokratiska ledamöterna valde att rösta mot ett förbud.⁴² Olsson anför i sitt tal att hon på egen hand har gjort en undersökning av fall då aga förekommit. Hon påpekar att det inte har varit fråga om prygel eller misshandel utan om laglig aga. Olsson avslutar med att svara på Rönn-Christiansson inlägg att det finns en föräldraopinion mot aga. Hon menar istället att i de fall som hon har varit i kontakt med föräldrar så har hon träffat fler föräldrar som vill att deras barn skall agas än föräldrar som satt sig emot aga. Till sist anser Olsson att man inte

⁴⁰ Norberg, Anders m.fl. *Tvåkammarriksdagen 1867-1979, band 1*. 1990 s. 124-125

⁴¹ AK 1945:12 Protokoll s. 89-92

⁴² Se bilaga 1

kan komma längre i frågan och man får därmed vänta och se vad utredningen kommer fram till.⁴³

Även Olsson använder sig av ett *fostransargument* då hon menar att man skall tala med barnen istället för att slå dem, vilket hon anser ger en långsiktig istället för kortsiktig verkan. Vidare använder hon sig av ett *humanitärt argument* när hon talar om barns rädsla att få stryk samt behov av respekt.

Anders Paulsen, Bondeförbundet

Nästa talare är Bondeförbundets riksdagsman, tillika lantbrukare, Anders Paulsen. Paulsens ställningstagande i frågan att rösta mot ett förbud av aga överensstämmer med samtliga ledamöter inom Bonde- och Centerpartiet förutom en ledamot som valde att rösta för.⁴⁴ Paulsen är kanske den mest konservativa talaren och han hävdar att man inte ska använda aga i tid och otid men att när det verkligen behövs är agan ett bra uppfostringsmedel. Han menar vidare att när barnen inte lyder eller lyssnar på lärarna i skolan beror detta i de flesta fall på dålig uppfostran hemifrån. Om barnen istället fostrats ordentligt och fått aga på rätt sätt och på rätt ställe skulle de barnen vara normala barn. Avslutningsvis menar Paulsen att han är fullt övertygad om, efter att ha hört Rönn-Christianssons pläderande att om hon skulle ha valt att vara lärarinna även om agan hade varit borttagen, säkerligen gett barnen ordentligt med dask på rätta stället även om lagen inte medgiver detta.⁴⁵

Här använder Paulsen precis som Kyling ett *fostransargument* för att påvisa att han är emot ett förbud mot aga men helt utan religiösa övertoner.

Vid omröstning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för utskottets hemställan. Rönn-Christiansson begärde dock votering och rösträkning gav följande resultat: 140 ledamöter röstade ja, 25 röstade nej och 6 av kammarens ledamöter valde att avstå från att rösta. Kammaren biföll därmed utskottets hemställan.⁴⁶

⁴³ AK 1945:12 Protokoll s. 92-96

⁴⁴ Se bilaga 1. Ledamot nr 219 (Johansson)

⁴⁵ AK 1945:12 Protokoll s. 98-99

⁴⁶ Ibid. s. 101

Tabell 1. Partipolitisk sammanställning av votering angående utskottets hemställan om att avslå motion angående införande av förbud för lärare att tilldela barn kroppslig aga.

Partier	Ja	Nej	Av
Kommunisterna		13	
Liberala	14		
Socialdemokraterna	69	11	4
Högerpartiet	26		1
Bonde och centerpartister	27	1	1

Källa: Voteringsprotokoll nr 4, 14 mars 1945

Om man granskar aktörernas grupperingar inom partierna i debatten kan man se att samtliga partier var relativt eniga i frågan. Det kommunistiska partiet var det enda som enhälligt röstade för ett förbud samtidigt som motionen kom från representanter av just detta parti. Även de Liberala samt Högerpartiet var eniga genom att rösta mot ett förbud. I Socialdemokraterna var en överväldigande majoritet mot ett förbud medan några partimedlemmar ansåg motsatsen. Även inom Bonde- och Centerpartiet röstade en överväldigande majoritet mot ett förbud.

Angående argumentationsperspektiven kan man inte se några speciella avvikelser beroende av debattörernas kön eller partitillhörighet. Både män och kvinnor oberoende av parti använder samma typ av argument och även då på båda sidor av debatten. De mest frekventa argumenten i debatten håller sig inom *fostransargument*.

4 Agautredningen

Trots att motionen avslogs spelade den ändå en central roll då motionen medförde att frågan om aga inte längre kunde lämnas därhän. Med bakgrund av detta bildades det en ny skolkommision som skulle diskutera skolagan i anslutning till skolans reformering och omorganisering till en enhetsskola.

Skolkommisionen ville inte omedelbart ta ställning i frågan utan gav tre av expertrådets ledamöter i uppdrag att ”utreda frågan om tillrättavisning och bestraffning av lärjungar i folkskolan och därmed sammanhängande frågor”.⁴⁷ Av skolkommisionens protokoll framgår att samtliga ledamöter var överens om ett absolut agaförbud i skolan och därför bestod inte själva uppdraget i att granska frågan utan istället formulera argumenten för ett agaförbud. Agautredningen fick bara två månader på sig att formulera sitt förslag men man var klar redan efter en månad och lämnade den siste december 1946 in sitt förslag ”enligt vilket kroppsagan i folkskolan skulle avskaffas och § 29 i folkskolestadgan erhålla en förändrad lydelse med anvisningar om vissa andra korrektiva åtgärder att tillgripas vid beteenderubbningar från elevernas sida”.⁴⁸ På basis av denna utredning tog skolkommisionen formellt ställning i frågan och begärde i en skrivelse till konungen i mars 1947 att all kroppsaga skulle förbjudas i folkskolan och istället ersättas av andra korrigeringsmedel. Skolkommisionen trodde att denna agautredning skulle bli en relativt kort process men det blev istället precis tvärtom.⁴⁹

Olika myndigheter och organisationer yttrade sig över skolkommisionens förslag.⁵⁰ De myndigheter som biföll skolkommisionens förslag var medicinalstyrelsen, en stor majoritet av folkskolinspektörerna, Stockholms folkskoledirektion, folkskolestyrelsen i Norrköping och Skandinaviska föreningen för praktisk psykologi.⁵¹ En intressant iakttagelse angående skolkommisionens förslag är att inga föräldraorganisationer blev tillfrågade.

⁴⁷ Qvarsebo, 2006, s. 70-71

⁴⁸ Ibid. s. 72

⁴⁹ Ibid. s. 72

⁵⁰ Medicinalstyrelsen, skolöverstyrelsen, statens folkskolinspektörer, Stockholms folkskoledirektion, Göteborgs allmänna folkskolestyrelse, folkskolestyrelserna i Malmö, Norrköping, Hälsingborg och Gävle, styrelserna för Sveriges folkskolläraryrkeförbund, Sveriges folkskolläraryrkeförbund och Sveriges småskolläraryrkeförbund, Sveriges överläraryrkeförbund samt skandinaviska föreningen för praktisk psykologi.

⁵¹ SOU 1950:3 s. 8

De som däremot var mer kritiska mot förslaget eller ansåg att frågan måste hänskjutas till en ny utredning och då under medverkan av pedagogisk expertis var en minoritet av folkskolinspektörerna, Göteborgs allmänna folkskolestyrelse, folkskolestyrelserna i Malmö, Hälsingborg och Gävle, samtliga lärarsammanslutningar samt skolöverstyrelsen. Detta visar att det fanns ett starkt motstånd mot ett förbud och då framförallt inom lärarkåren. Skolöverstyrelsen framhöll att ett omedelbart agaförbud kunde få oanade konsekvenser och att man därför ställde sig på lärarnas sida.⁵² Man angav i huvudsak två skäl till sin och lärarkårens kritik mot agautredningens förslag. Dels var det disciplinproblemets heterogena och komplexa karaktär och dels hänvisade man till det ständiga behovet av korrigerande och disciplinering som trots allt fanns i skolan.⁵³ Skolöverstyrelsen menade även att innan man kunde ta slutgiltig ställning i frågan borde man göra en grundlig undersökning av disciplinproblemets karaktär och omfattning. Skolöverstyrelsen föreslog därför att man skulle ”utröna de disciplinära svårigheterna på skilda åldersstadier i flick-, goss- och samklasserna, vid olika barnantal i avdelningarna och under varierande befolknings- och organisationsförhållanden”.⁵⁴ I denna utredning ansåg även skolöverstyrelsen att man skulle undersöka ”vilka korrektionsmedel som närmast vore att erfordra” om det skulle bli ett agaförbud.⁵⁵

4.1 Lärarkåren

I och med lärarkårens kraftfulla motstånd mot ett förbud och skolöverstyrelsens krav på en grundligare undersökning beslutade ecklesiastikminister Josef Weijne att en ny utredning skulle tillsättas. I september 1947 utnämndes därmed 1947 års skoldisciplinutredning. Denna utredning bestod av ledamöter som samtliga kom från skolans värld. Det var angeläget för den nya utredningen att få lärarkårens stöd och förtroende i och med att lärarkåren hade varit så kritiska till föregående utredning. Ordförande för utredningen var folkskoleinspektören Martin Liander.⁵⁶ Eftersom skoldisciplinutredningen måste ha lärarkårens förtroende genomfördes en enkätundersökning av ”lärarnas erfarenheter och önskemål i fråga om skoldisciplinen” som omfattade cirka en fjärdedel av lärarkåren.⁵⁷ Enkätundersökningen

⁵² SOU 1950:3 s. 8

⁵³ Qvarsebo, 2006 s. 73

⁵⁴ SOU 1950:3 s. 8

⁵⁵ Ibid. s. 8

⁵⁶ De övriga ledamöterna var seminarieriktorn och pedagogikdocenten Rikard Lindahl, folkskolläraren Nina Spångberg och läroverksrektorn Sigurd Åstrand. Sekreterare var folkskolläraren Birger Dahlström. SOU 1950:3 s. 7

⁵⁷ SOU 1950:3 s. 25 f

skulle ha som syfte att klarlägga, på vad sätt och i vilken utsträckning undervisningsarbetet vanligen stördes, vilka åtgärder som vanligen användes och vilka åtgärder som utöver dessa kunde vara erforderliga. Man skulle även undersöka förekomsten av allvarliga förseelser och korrektionsmedlen mot dessa samt se hur ofta förekommande dessa förseelser var och hur ofta barnavårdsnämnder och rådgivningscentraler ingrep i dessa fall. Den 15 mars 1948 skickades enkäterna ut till de inspektörer och skolstyrelser som skulle vidarebefordra dessa till lärarna. 4 258 stycken enkäter besvarades i undersökning och skickades tillbaka vilket var 52 % av de tillfrågade.⁵⁸ På frågan om kroppsagan under nuvarande förhållanden kan undvaras utan större svårighet för undervisningen och uppfostran svarar cirka hälften att kroppsaga går att undvara medan de andra menar att den inte kan undvaras⁵⁹

Tabell 2 Lärarnas önskemål i frågan om aga skulle vara kvar eller inte i skolan 1948

	Storstäder	Övriga städer	Landsbygd
Agan bort	13 %	15 %	25 %
Agan kvar	78 %	77 %	61 %
Ej svarat	9 %	8 %	14 %

Källa: *Statens offentliga utredningar* 1950:3 s. 45

Av tabellen kan man utläsa att det finns en viss meningsskillnad mellan de lärare som är verksamma iorstäder och de lärare som är verksamma på landsbygden. Dock är det fortfarande en stor majoritet av lärarna som vill ha kvar aga i skolan.

Tabell 2:1 Små- folkskolans lärare önskar följande angående aga.

	Småskola	Folkskola
Agan bort	28 %	15 %
Agan kvar	54 %	76 %
Ej svarat	18 %	9 %

Källa: *Statens offentliga utredningar* 1950:3 s. 46

För att se på vilken betydelse en lärares ålder kan ha på användningen och önskemålen om aga har följande tabeller sammanställts:

⁵⁸ SOU 1950:3 s. 27

⁵⁹ Ibid. s. 44 f

Tabell 2:2 Önskemål om aga

Läraren tjänstgjort i antal år	0-10	11-20	21-30	31-40	över 40
Agan bort	19 %	19 %	20 %	19 %	19 %
Agan kvar	72 %	71 %	69 %	67 %	64 %
Ej svarat	9 %	10 %	11 %	14 %	17 %

Källa: *Statens offentliga utredningar* 1950:3 s. 46

Tabell 2:3 Användningen av aga

Läraren tjänstgjort i antal år	1-10	11-20	21-30	31-40	över 40
Agan vid störning i klassrummet	40 %	44 %	40 %	32 %	40 %
Agan vid allvarigare förseelser	11 %	18 %	17 %	16 %	23 %

Källa: *Statens offentliga utredningar* 1950:3 s. 46

Man kan av tabellerna utläsa att lärarens ålder i detta sammanhang inte spelar någon större roll eller haft någon större inverkan när det gäller önskemålen om att aga skall finnas kvar eller inte. Vad man dock kan notera är att aga vid allvarigare förseelser tenderar till att vara aningen högre hos de äldre lärarna än de yngre. Detta skulle kunna förklaras genom att de yngre lärarna har en bättre psykologisk skolning än de äldre.⁶⁰ Det kan även förklaras genom att de äldre lärarna själva har uppfostrats i ett mer patriarkaliskt och auktoritärt samhälle. I relation till denna undersöknings resultat om vad lärarna ansåg beträffande huruvida aga skall vara kvar eller inte i skolan kan man jämföra med en SIFO-undersökning som lades fram i början av 1966. SIFO-undersökningen som istället riktade sig till föräldrar och ställde frågan om föräldrarna ansåg att man skulle återinföra aga i skolan, visade att 57 procent av de tillfrågade kvinnorna och 65 procent av de tillfrågade männen ville ha tillbaka aga i skolan.⁶¹

4.2 Attityderna till kroppslig bestraffning förändras

Det är av naturliga skäl svårt att bedöma utbredningen av familjevåld eftersom barn i mycket liten utsträckning själva avslöjar våld inom familjen. Däremot kan man se att polisanmälda brott mot barn har ökat kraftigt sedan 1981. När det gäller misshandel mot barn mellan 0-6 år har polisanmälningarna fördubblats och när det gäller misshandel mot 7-14 åringar har de nästan tredubblats. Polisanmälningarna säger ingenting om det faktiska antalet

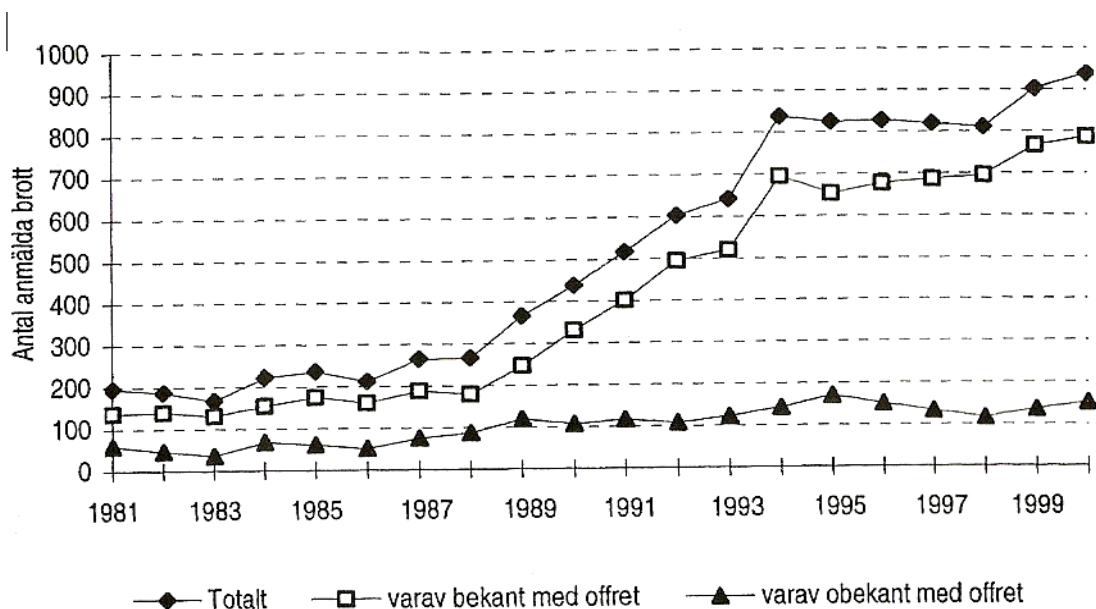
⁶⁰ SOU 1950:3 s. 46

⁶¹ Pierre, Birgitta, *Det misshandlade barnet*. 1975 s. 14

barnmisshandlar på grund av det mörkertal som existerar men antalet polisanmälningar kan ge en fingervisning om att uppmärksamheten kring anmälan av barnmisshandel har intensifierats.

Gällande anmälningar av misshandel mot barn mellan 7-14 år kan man se att även gärningsmannen är ett barn. 1994 registrerades det 1995 misshandelsfall som uppkarade. Av dessa hade 718 skrivits av därför att gärningsmannen var minderårig dvs. under 15 år. Angående övriga uppkarade misshandelsfall 1994 är 22 procent av de misstänkta för misshandel av barn mellan 0-6 år kvinnor och 18 procent i åldersgruppen 7-14 år.⁶²

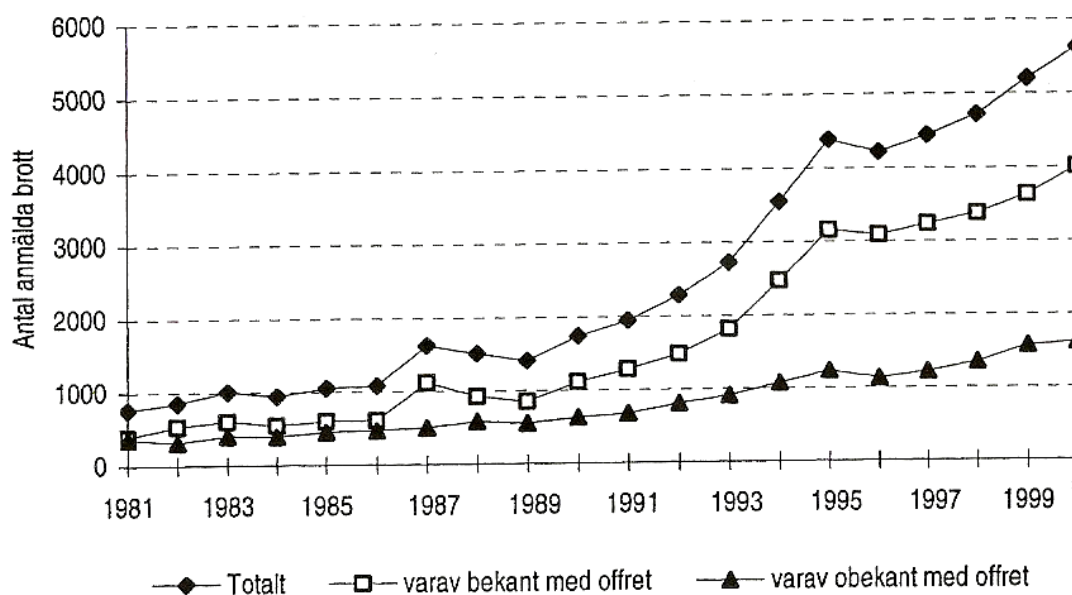
Tabell 3 Antalet anmälda misshandelsbrott mot barn 0-6 år 1981-2000

Källa: *Statens offentliga utredningar* 2001:72 s. 132

⁶² Hindberg, 1997 s. 28

Tabell 3:1 Antalet anmälda misshandelsbrott mot barn 7-14 år 1981-2000

Källa: *Statens offentliga utredningar* 2001:72 s. 132

I brottsförebyggande rådets studie av polisanmäld misshandel konstaterades att ökningen av de anmälda brotten säkerligen berodde på en ökning av anmälningsbenägenheten och inte på en faktisk ökning av misshandel. Man skall även vara medveten om att misshandel mot barn är ett brott med ett stort mörkertal.⁶³ Det man dock med säkerhet kan säga är att föräldrars positiva inställning till kroppslig aga som uppfostringsmetod har minskat sedan 1965.

Tabell. 3:2 Vuxna födda i Sverige som anser att aga är ett viktigt i barnuppfostran.

Årtal	Procentdel positiva till aga
1965	53
1968	42
1971	35
1981	26
1994	11

Källa: *Statens offentliga utredningar* 2001:18 s. 55

Enligt SOU hörde det under 1960-talet till vardagen att förskolebarnen blev agade av sina föräldrar. Under 1970-talet tycks kroppslig bestraffning ha minskat till att gälla knappt hälften av barnen. Under 1980-talet hade barn som någonsin agats ytterligare sjunkit till

⁶³ SOU 2001:72 s. 131-133

omkring en tredjedel och under 1990-talet hade gått ner till ungefär en femtedel av barnen. Det är inte heller bara antalet barn som agas som blir färre utan det är även frekvensen av själva agandet som inträffar mindre ofta än tidigare.⁶⁴

4.3 Skoldisciplinutredningen

Skoldisciplinutredningens egentliga uppdrag var att formulera ett agaförbud. Så blev dock inte fallet. Istället mynnade uppdraget i huvudsak ut i argument för och förslag om hur skolans disciplin kunde förstärkas och effektiviseras. Man hade alltså gått från ett förslag om ett förbud mot aga till ett förslag om en ökad disciplinering i skolan. Det förslag som skoldisciplinutredningen kom med som berörde aga löd i § 29 mom. 4 fjärde stycket:

*Aga må utdelas endast vid förseelse, som väsentligt stör skolarbetet, eller innebär fara för den felande lärjungen själv eller andra, då rättelse icke kunnat vinnas genom andra åtgärder. Under inga omständigheter får aga tillgripas i anledning av fel, som måste anses bero på bristande fattningsgåva eller kroppslig svaghet hos barnet, eller utdelas så, att skada därav vållas barnet.*⁶⁵

Skoldisciplinutredningen menade även att om skolagaförbudet skulle tas upp igen skulle man enligt denna utredning göra det ”efter den föreslagna provotidens utgång och i samband med enhetsskolans genomförande, och att hänsyn därvid tages till resultatet av försöksverksamheten samt att läroverksstadgan bestämmelser om förvisning av skolpliktiga elever upphäves”.⁶⁶

Därmed tystnade debatten om aga på den politiska arenan. Det dröjde till 1958 innan skolagan slutligen förbjöds. Folkskolläraarnas rätt att aga sina elever var fram till dess inte bara specificerad i folkskolestadgan, den var även skyddad fram till 1957 av strafflagens kapitel 14 § 16 som löd: ”som under utövning av laga rättighet att aga den som under hans lydnad står tillfogar denne skada enligt den här förut nämnda lindriga formen av misshandel icke kan till straff dömas”.⁶⁷ Denna paragraf som upphörde den 1 juli 1957 ställde skolagan i ett nytt läge. Att på något sätt aga ett skolbarn kunde nu juridiskt klassas som misshandel. Enligt Qvarsebo så kunde denna lagändring inte kopplas direkt till skolpolitiken utan var

⁶⁴ SOU 2001:72 s. 127

⁶⁵ SOU 1950:3 s. 116

⁶⁶ Ibid. s. 116

⁶⁷ Skolkommissionen (SK) 1957 14 § 16

istället en del av utvecklingen inom det straffrättsliga området. Lagändringen var alltså en konsekvens av den förändrade syn på våld och bestraffningar som hade kommit i uttryck i samhället. Agan hade redan tagits bort i de högre undervisningsområdena. Rätten att aga fanns inte heller med i den socialhjälpslag som hade ersatt den tidigare fattigvårdslagen och i föräldrabalken 1957 hade ordet tukta bytts ut mot ordet tillrättavisa. Att ta bort en paragraf i strafflagen som gjorde skillnad mellan aga och misshandel var alltså något som låg helt i linje med denna utveckling.⁶⁸

Skolöverstyrelsen framhöll dock vikten av att ”bestämmelserna utformas så, att det klart framgår att folkskolestadgans och vissa andra skolstadgors bestämmelser om rätt att utdela aga ej upphör att gälla i detta sammanhang”.⁶⁹ Skolöverstyrelsen ville alltså så sent som 1957 att det även efter lagändringen fortfarande skulle finnas en skillnad mellan aga och misshandel. Denna skillnad gick inte att upprätthålla vilket innebar att skolöverstyrelsen fick skriva om de paragrafer i folkskolestadgan som reglerade disciplinen av störande elever. Vid höstterminens start 1958 blev slutligen aga förbjuden även i folkskolan och i folkskolestadgans § 54 stod det:

*Lärare skall verka för trivsel och arbetsglädje i skolan, söka vinna elevernas förtroende och respektera dem såsom självständiga människor. Han må ej utsätta elev för kroppslig bestraffning eller kränkande behandling.*⁷⁰

5 Debatten inför förbudet av aga i hemmet 1979

Mot en bakgrund av fall av barnmisshandel föreslogs det år 1966 att lydelsen av 6 kap. 3 § i föräldrabalken skulle ändras. Efter denna lagändring innehåller 6 kap. 3 § i föräldrabalken endast att föräldrar skall hålla sina barn under erforderlig uppsikt. Föräldrabalken ger inget stöd för att föräldrar att använda handgripliga tillrättavisningar mot sina barn men samtidigt uttrycker föräldrabalken inte något direkt förbud mot sådana tillrättavisningar.⁷¹ Ett problem kvarstod dock och det var att en stor andel av vårdnadshavarna fortfarande trodde att lagen tillät aga.⁷² I propositionen 1978/79:67 hade regeringen föreslagit riksdagen en ändring i

⁶⁸ Qvarsebo, 2006 s. 79

⁶⁹ Ibid. s. 80

⁷⁰ Qvarsebo, 2006 s. 81

⁷¹ Lagutskottet (LU) 1978/79:11 s. 3

⁷² *Aga och barnmisshandel - en ny SIFO-undersökning*, 1971

föräldrabalken. Bakgrunden till denna proposition är utredningen om *barnens rätt* där de föreslog att det i föräldrabalken uttryckligen skulle anges att barn inte får utsättas för vare sig fysiska eller psykiska övergrepp. Syftet med förslaget var att klart tillkännage att det inte är tillåtet att aga barn samt att även skapa ett underlag för en allmän upplysning. Bestämmelsen hade föreslagits träda i kraft den 1 januari 1979.⁷³ Med anledning av denna proposition inkom det fyra motioner.⁷⁴

5.1 Motioner för ett förbud av aga

Motion 1978/79:178

Den 4 december 1978 lämnades motionen 1978/79:178 in av moderaterna Ingrid Sundberg och Ingrid Diesen. Sundberg tog sin fil kand vid Stockholm universitet och arbetade som lärare mellan 1953-1959. Senare var hon även ledamot av Svenska Unescorådet mellan 1968-1977. Ingrid Diesen var vice ordförande av Högerns kvinnoförbund 1959-1963 och ordförande mellan 1963-1969. Hon var även ordförande i svenska sektionen av Europeiska kvinnounionen 1979-1981 och i Europeiska kvinnounionen 1979-1983. Även Diesen var ledamot av Svenska Unescorådet och då under perioden 1977-1981.⁷⁵ Numera är hon hedersledamot för European union of women (EUW).⁷⁶ Dessa motionärers ställningstagande i frågan är representativt för flertalet av Moderaterna. De menar att förslaget om tillägg i föräldrabalkens 6 kap. 3 § saknar den positiva inställning till vårdnadsansvaret som de anser skall finnas i lagstiftning som berör det personliga förhållandet familjemedlemmar emellan. De anser även att den föreslagna formuleringen ger paragrafen en förbudsriktad karaktär och att det dessutom är oklart vad ”kränkande behandling” innebär. Genom en positiv skrivning om skyldigheterna för vårdnadshavare sker en precisering som Sundberg och Diesen finner värdefull. Därmed ger de följande förslag till lag om ändring i föräldrabalken 6 kap. 3 §: ”Vårdnadshavare skall alltid iakttaga barnets bästa, giva det trygghet och ett gott föredöme. Över barnet skall utövas den uppsikt som erfordras med hänsyn till barnets ålder och övriga omständigheter. Barnet får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling.”⁷⁷

⁷³ SOU 1978:10 s.9

⁷⁴ RD 1978/79 Protokoll nr 105 § 5 s. 124

⁷⁵ Asker, Björn & Norberg, Anders, *Enkammarriksdagen 1971-1993/94 Vol 1*. 1996. s. 65-66 och 514

⁷⁶ <<http://www.euw.se/EUWSverige.htm>> 2006-01-11

⁷⁷ Motion 1978/79:178 s. 1-2

Den typ av argument som Sundberg och Diesen använder i denna motion är ur ett *barnperspektiv*. Samtidigt kan man se att Moderaterna är splittrade i frågan med tanke på att motionerna 176 och 177 kom in från moderater som inte har samma uppfattning.

Motion 1978/79:180

Motionen 1978/79:180 lämnades in den 4 december och då av moderaten Per Unckel. Unckel skrev i sin motion att han med tillfredsställelse hälsade det nya förtydligande som nu förslås av förhållandet mellan brottsbalkens och föräldrabalkens regler. ”Det får inte råda något som helst tvivel om att ett absolut förbud mot att misshandla barn råder.” Unckel menar vidare att det dock kan finnas frågetecken till de formuleringar i motivtexten som definierar förbudets räckvidd. Unckel anförde att ”riksdagen i anslutning till bestämmelsen om förbud mot aga gör motivuttalanden i enighet med vad som anförts i motionen.”⁷⁸

Unckel använder argument som är tagna från ett *barnperspektiv*.

5.2 Motioner mot ett förbud av aga

Motion 1978/79:176

Den 30 november 1978 lämnade moderaten, tillika predikanten i Evangelisk-Luthersk Samling,⁷⁹ Tore Nilsson in motionen 1978/79:176 där han vill att riksdagen skall avslå ovanstående proposition. Nilsson var även under den undersökta perioden redaktör för Pietisten (Lutherska bibelstiftelsen). Han utbildade sig vid Johanneslunds teologiska institut i Bromma 1942-1944 efter att ha jobbat som lantbruks- och skogsarbetare fram till dess.⁸⁰ Tore Nilssons ställningstagande i frågan är inget som är representativt för övriga moderater.

Nilsson menar i sin motion att det tänkande som framgår av propositionen står i stark motsats till vår kulturs uppfattning om fostran. Det står även i konflikt med vår kulturtradition, med föräldrarätt och personlig integritet samt med västerländsk humanism. Det Nilsson ser som allvarligast är att regeringen trampar på den kristna läran om föräldraansvar och åsidosätter kyrkans fundament. Nilsson fortsätter och påpekar att den Heliga Skrift tydligt talar om agan

⁷⁸ Motion 1978/79:180 s. 4-5

⁷⁹ <<http://susning.nu>> (Tore Nilsson) 2006-01-11

⁸⁰ Asker, Björn & Norberg, Anders. *Enkammarriksdagen 1971-1993/94 Vol 2*. 1996. s. 457

som ett moment i fostran och samhällsvård och ger som exempel, ”Ty var finnes en son, som icke bliver agad av sin fader?” samt ”Herren straffar med riset var son som han har kär.”⁸¹

Nilsson använder här olika argument som kan kategoriseras inom *fostran*, *historia* samt *föräldraperspektiv*. Inom det historiska argumentet rör sig även *traditionsargument* och *kulturargument*. Det sista och tyngsta argumentet som Nilsson framhåller är dock argumenten som innefattar ett *religiöst* motiv.

Motion 1978/79:177

Samma dag kom motion 1978/79:177 in ifrån moderaten Allan Åkerlind med flera.⁸² Åkerlind var utbildad byggnadsarbetare och verksam mellan 1951-1965. Han var även sekreterare i Knutby filadelfiaförsamling mellan 1964-1970. Under den undersökta perioden hade han som uppdrag inom statliga myndigheter och kommittéer bland annat att han var ledamot av medicinalväsendets ansvarsnämnd, ensamförälderkommittén och småhusköpkommittén.⁸³ Dessa motionärers ställningstagande i frågan är precis som föregående motion inte något som är representativt för övriga majoriteten av Moderaterna.

Motionen inleds med ett citat från tidningen DAGEN som på en av sina ledare skriver att ”Justitieminister Sven Romanus lägger i dag fram en helt onödig för att inte säga skadlig lag på riksdagens bord. Det gäller förbudet mot alla handgripliga tillrättavisningar av barn. Hädanefter blir alltså – om riksdagen inte besinnar sig – all äga i lag förbjuden. Därmed förvandlar man en god del av svenska folket till brottslingar.”⁸⁴ De menar att tidningen säkerligen har gjort en riktig bedömning och att det finns många skäl till att avslå propositionen. Några av skälen är att det skulle bli ett ökat angiveri, vilket i sin tur skulle leda till att en del helt omotiverade polisutredningar skulle kunna i många fall få negativa konsekvenser för barnen. Med hänvisning till vad ovan nämnts så vill de att riksdagen beslutar avslå propositionen 1978/79:67.⁸⁵

I motionen ser man tecken på argument som håller sig inom kategorin *fostran/omvårdnadsperspektiv, föräldraperspektiv* samt *praktiskt argument*.

⁸¹ Motion 1978/79:176 s. 8

⁸² Tage Adolfsson, Per-Erik c. Nisser, Kurt Söderström och Tore Nilsson, samtliga moderater.

⁸³ Asker, Björn & Norberg, Anders. *Enkammarriksdagen 1971-1993/94 Vol 1*. 1996. s. 201

⁸⁴ Motion 1978/79:177 s. 9

⁸⁵ Ibid. s. 9-12

5.3 Debatten i riksdagen 1979

Vid diskussionen den 15 mars 1979, angående propositionen och de väckta motionerna var företrädare för de olika partierna närvarande. Lagförslaget om att det i föräldrabalken uttryckligen skulle anges att barn inte fick utsättas för kroppslig bestraffning eller kränkande behandling väckte i debatten starka känslor hos talarna.

5.4 Aktörer samt argument för ett förbud av aga

Nedan redogörs för de aktörer som var för ett förbud av aga samt vilka argument de framförde i riksdagsdebatten 1979.

Inger Lindquist, Moderaterna

Den som först begärde ordet i debatten var moderaten Inger Lindquist. Lindquist var även under denna period ordförande för Svenska Röda korset.⁸⁶ Inledningsvis anknyter Lindquist till bestämmelsen 1966 och menar att i föräldrabalken finns det inget stöd för att en förälder har rätt att aga sina barn men att det inte heller finns något uttryckligt förbud mot att inte aga sitt barn. Därmed har många människor trott att lagen medger aga. Hon påpekar vidare att frågan handlar om att föräldrar inte får använda våld för att straffa barnet, och inte heller får utsätta barnet för kränkande behandlingar som inte är förenliga med en god och kärleksfull uppfostran. Lindquist avslutar sitt tal med att det är av värde att nu under det internationella barnåret i lagtext understryka barnets behov till rättstrygghet. I detta anförande instämde ett antal manliga moderater.⁸⁷

Lindquist tyngsta argument som kan kategoriseras i ett *barnperspektiv* är att man måste understryka barnets rätt till en kärleksfull uppfostran. Lindquist använder även en *yttre faktor* som ett av argumenten och i detta fall då det internationella barnåret.

Inga Lantz, Vänsterpartiet kommunisterna

Nästa talare var representant för Vänsterpartiet kommunisterna och hette Inga Lantz. Lantz lämnade under sin tid i riksdagen in motioner, interpellationer och anförande som höll sig främst i det socialpolitiska fältet. Hon var även under den undersökta perioden sakkunnig i

⁸⁶ Asker, Björn & Norberg, Anders, *Enkammarriksdagen 1971-1993/94 Vol 2*. 1996. s. 103

⁸⁷ RD 1978/79 Protokoll nr 105 § 5 s. 125-128

barnolycksfallutredningen 1978-1979.⁸⁸ Hon börjar inledningsvis med att hälsa föreliggande lagförslag med största tillfredsställelse. Vänsterpartiet kommunisterna såg lagförslaget som en tydlig markering från samhällets sida att våld och övergrepp mot barn måste bekämpas. Lantz menar slutligen att barn måste betraktas som människor i samhället och att de har rätt att kräva att de även ska respekteras som självständiga personer.⁸⁹

Även Inga Lantz använder argument från ett *barnperspektiv*.

Ivan Svanström, Centerpartiet

Centerpartisten och lantbrukaren Ivan Svanström som här representerar samtliga centerpartisters ställningstagande i frågan gick direkt in på den skillnad som föreligger mellan utskottets majoritet och reservanterna. Han menar att reservanterna i utskottet kunde ha gett sig till tåls och väntat ytterliggare och därmed anslutit sig till majoritetens skrivning. Ivan Svanström avslutar sitt tal med att precis som Lindquist knyta an till det internationella barnåret som pågår och menar att ”också vi här i Sverige vill dra vårt strå till stacken för att värna om barnens rätt och rättigheter, innebär propositionens förslag och lagutskottets tillstyrkande härav i detta sammanhang ett minimum”.⁹⁰

I sitt tal använder Svanström precis Lindquist en *yttre faktor* som argument och även i detta fall det internationella barnåret. Han använder vidare ett *anpassningsargument* då han menar att även Sverige borde dra sitt strå till stacken.

Margot Håkansson, Folkpartiet

Folkpartiets representant Margot Håkansson som även representerar hela Folkpartiets åsikt i frågan, med undantag av R. Sellgren, inleder sitt tal med en historisk tillbakablick till de tidigare lagändringarna som ägt rum. Hon fortsätter vidare att beskriva att jämsides med samhällets förändringar har målsättningen för uppfostran förändrats. Den självklara lydnad som ett barn skulle iaktta mot sina föräldrar förr har idag ersatts av en syn på barnet som en självständig individ. Hon menar vidare med stöd av diverse forskningsprojekt att våld mot barn kan ge fysiska och psykiska men och att det därför är nödvändigt att det uppväxande

⁸⁸ Asker, Björn & Norberg, Anders, *Enkammarriksdagen 1971-1993/94 Vol 1*. 1996. s. 162

⁸⁹ RD 1978/79 Protokoll nr 105 § 5 s. 128

⁹⁰ Ibid. s. 128-130

släktet inte blir utsatt för vare sig fysiska eller psykiska övergrepp av sina vårdnadshavare. I och med detta yrkar hon därmed bifall till utskottets förslag på samtliga punkter.⁹¹

Håkansson använder ett *moderniseringsargument* när hon talar om att uppfostran har förändrats. Hon använder även argument inom ett *barnperspektiv*, då hon hänvisar till diverse forskningsprojekt.

Sven Johansson, Centerpartiet

Centerpartisten Sven Johansson som även var ledamot av styrelsen för Sveriges Alliansmission och hade ett förflutet som pastor i en rad olika församlingar såsom Stockaryd, Holsybrunn, Rydaholm, Forserum, Sävsjö och Skärstad fram till 1965⁹² inleder med att han inte är negativ till det förslag som ligger men menar även att det bör vidtas andra åtgärder. Med risken att bli missförstådd och gå utanför ämnet menar Johansson att det även måste sättas in åtgärder mot det ”förhärlikande av våldet som bl. a. via massmedier smyger sig in i hemmen och stör relationen mellan barn och föräldrar”. Han menar vidare att värre än den kroppsliga åga som kan förekomma är det psykiska lidande som alkoholmissbruket förorsakar många barn. Här hoppas han på verkliga krafttag. Slutligen menar Johansson att han är glad över att det har skapats en debatt i syfte med att förbättra barnens ställning i samhället.⁹³

Här använder Johansson argument som är tagna ur ett *barnperspektiv*.

Stig Olsson, Socialdemokraterna

Socialdemokraten Stig Olsson är nästa talare och han inleder med att det inte finns så mycket att tillägga eller kommentera i denna debatt men för att ingen skall vara okunnig om Socialdemokraternas uppfattning i denna fråga vill han ändå framföra några synpunkter. Han menar vidare att Socialdemokraterna helt ställer sig bakom lagförslaget. Slutligen ber Olsson få yrka bifall till utskottets hemställan.⁹⁴

⁹¹ RD 1978/79 Protokoll nr 105 § 5 s. 130-132

⁹² Asker, Björn & Norberg, Anders, *Enkammarriksdagen 1971-1993/94 Vol 1*. 1996. s. 323

⁹³ RD 1978/79 Protokoll nr 105 § 5 s. 140-141

⁹⁴ *Ibid.* s. 141

5.5 Aktörer samt argument mot ett förbud av aga

Nedan redogörs för de aktörer som var mot ett förbud av aga samt vilka argument de framförde i riksdagsdebatten 1979.

Allan Åkerlind, Moderaterna

Moderaten Allan Åkerlind inleder med att meddela att han ämnar yrka bifall till de båda motionerna 176 och 177, som båda begär att riksdagen avslår propositionen. Han hävdar vidare att han tänker begära rösträkning när det gäller motionsyrkandena. Han menar vidare att propositionen aldrig borde ha lagts fram eller åtminstone ha dragits tillbaka eftersom han anser att den är onödig och att den dessutom kan skapa större problem än den tycks lösa. Åkerlind är vidare kritisk till propositionen eftersom den enbart vänder sig till vårdnadshavare och inga andra familjemedlemmar. Åkerlind drar därmed slutsatsen att det egentligen inte är barnet man är ute för att skydda utan man istället vill få större möjlighet att komma över vårdnadsrätten. Slutsatsen med detta lagförslag är enligt Åkerlind att man förstärker osäkerheten hos massor av goda föräldrar. De kommer alltså att bli osäkra på vad de får göra och inte får göra. Avslutningsvis menar Åkerlind att detta lagförslag troligen gör mer skada än nytta och yrkar därmed bifall till motionerna 176 och 177 i vilka båda begärs att riksdagen avslår propositionen 1978/79:67.⁹⁵

De argument som Åkerlind framhåller är alla tagna från ett *föräldraperspektiv*.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för propositionen. Allan Åkerlind begärde, som han tidigare hade sagt, en votering som gav följande resultat: 259 röstade ja, 6 röstade nej och 3 valde att avstå.⁹⁶

De sex ledamöter som röstade nej i frågan var: T. Nilsson, Moderaterna, R. Sellgren, Folkpartiet, P-E Nisser, Moderaterna, G. Johansson, Moderaterna, A. Åkerlind, Moderaterna och T. Adolfsson, Moderaterna. De tre ledamöter som valde att avstå var: G. Raneskog, Centerpartiet, R. Torwald, Centerpartiet och P-E Ringaby, Moderaterna⁹⁷

⁹⁵ RD 1978/79 Protokoll nr 105 § 5 s. 133-138

⁹⁶ Ibid. s. 142

⁹⁷ Voteringsprotokoll nr 370, 15 mars 1979

I denna debatt var alltså en stor majoritet av ledamöterna i samtliga partier eniga om ett förbud mot aga. I ett genusperspektiv kan man se att samtliga av dem som röstade mot ett förbud eller valde att avstå var män. Angående argumenteringen kan man se att de ledamöter som propagerade mot ett förbud använde sig mest frekvent av argument inom ett *föräldraperspektiv* och *fostransperspektiv* medan de som propagerade för ett förbud istället använde sig av argument inom ett *barnperspektiv*. Detta är något som skiljer sig från den tidigare debatten då samma typ av argumentationsperspektiv användes på båda sidor av debatten. Man kan inte heller i denna debatt urskilja något speciellt genusmönster i argumenteringen eftersom flera argumentationsperspektiv används av både kvinnor och män oberoende av deras partitillhörighet.

6 Resultatredovisning

I riksdagarnas debatt påträffades ett flertal argument och aktörer under perioden 1945-1979. Därmed redovisas och diskuteras de väsentligaste argumenten och aktörerna efterhand som de presenterades i uppsatsen.

Fostran (pedagogiska argument, skolperspektiv, lärarmaktsperspektiv)

I debatten om att förbjuda aga i skolan var det mest frekventa argumentet inom *fostran*. Detta argument användes på båda sidor av debatten men då från olika perspektiv. Två av de fyra aktörer som använder detta argument har varit eller är verksamma som lärare, högerledamoten Folke Kyling och socialdemokraten Gunnel Olsson. Det är intressant att de som använder detta argument inte är eniga i frågan utan har delade meningar om ett förbud eller inte. Vad man kan antyda av detta är att lärarna var rädda för de disciplinproblem som kunde råda i skolan, om man inte hade några andra korrektionsmedel att ta till när eleverna var stökiga. Något som påvisar detta är den agautredning som gjordes 1950 som påvisar att en stor majoritet av lärarna faktiskt var emot ett förbud av aga.

Nordiska föredömen

Kommunisten Solveig Rönn-Christiansson tar upp som argument i debatten att Danmark och Norge skulle vara *nordiska föredömen* när det gäller att lagstifta om att förbjuda aga i skolan. Rönn-Christiansson säger att Danmark redan 1935 införskaffade denna lagstiftning. Antingen har hon blivit felinformerad eller så försöker hon med detta argument "lura" övriga ledamöter eftersom Danmark inte införskaffade denna lag förrän 1967, alltså nio år efter Sverige. Att Rönn-Christiansson "missuppfattade" denna information kan bero på att man i Danmark 1937 förbjöd arbetsgivare att slå sina lärlingar, inte lärare att slå sina elever och därmed blandade ihop begreppen.⁹⁸

Religiösa/kulturella motiv

I debatten inför 1958 och 1979 användes även *religiösa argument*, uteslutande för att påvisa att ett förbud mot aga inte skulle lagstiftas. I den första debatten var det högerledamoten Kyling som hänvisar till bibeln då han citerar "att den man älskar den agar man". I den senare

⁹⁸ "Danskerne er imod lussinger til børn" 2006 12 28

http://www.dr.dk/Nyheder/Indland/2006/12/28/083822.htm?wbc_purpose=updatehttp%253A

debatten var det moderaten Tore Nilsson som även han ger citat från bibeln. Tore Nilsson även predikant i Evangelisk-Luthersk Samling, kan man anta representerar flera av de inomkyrkliga organisationer i Sverige då han påpekar att den Heliga skrift talar om agan som ett moment i fostran. Att religion/kultur spelar en roll i denna debatt kan man se på två olika plan. Dels är det den kristna läran som emotsätter sig ett förbud och dels är det enligt Stig Olsson efter lagstiftningen viktigt att få ut information om att det i Sverige är förbjudet att aga till de invandrargrupper där deras kultur tillåter aga som uppfostringsmedel. Denna synpunkt är något som inte nämnts i den tidigare debatten och detta beror på den stora arbetskraftinvandring som rådde under 1970-talet då olika kulturella grupper integrerades i det svenska samhället. I den senare debatten citerar även moderaten Allan Åkelind referat tagna ur tidningen DAGEN som skriver att ”justitieministern Sven Romanus lägger idag fram en helt onödig för att inte säga skadlig lag på riksdagens bord/---/”⁹⁹. Även denna motion har en religiös mening med tanke på att tidningen DAGEN är en tidning med kristen grund som vill prägla samhället med kristna värderingar.¹⁰⁰

Föräldraperspektiv och barnperspektiv

Ett annat argument som framförallt var viktigt i den senare debatten och då hos de aktörer som var emot ett förbud mot aga, moderaterna Tore Nilsson och Allan Åkerlind, var tagna från ett *föräldraperspektiv*. Detta innebar att man inte i första hand såg förbudet mot aga till gagn för barnen utan istället såg det som ett problem för vårdnadshavarna. Ord som nämns av de aktörer som använder detta argument är personlig integritet, vårdnadsrätten, osäkerhet mm. Den andra sidans viktigaste och mest frekventa argument är istället tagna från ett *barnperspektiv*. Exempel på detta i debatten är att vänsterpartisten Inga Lantz menar att barn måste betraktas som människor i samhället och att de skall respekteras som självständiga individer. Med bakgrund av denna argumentering kan man anta att det fanns en skiljelinje mellan dem som fortfarande var anhängare av den äldre traditionella, synen på uppfostran och de som istället var förespråkare av den moderna och ”friare uppfostran” vilket även tidigare forskning påvisar. Richardson menar att i debatten om skolagan 1958 fanns det i huvudsak just dessa två skiljelinjer om synen på uppfostran vilket det även fanns i den senare debatten 1979.

⁹⁹ Motion 1978/79:177 s. 9

¹⁰⁰ <<http://www.dagen.com/dagen/aboutdagen.aspx?category=12>> citerad: 2007 01 15

Modernisering, anpassning och yttre faktor

Den nya moderna synen på uppfostran leder oss in på de argument i debatten som handlar om *modernisering* och *anpassning*. Sammanfattningsvis om dessa argument kan man säga att de argumenten handlar om att samhället har förändrats och att det har skett en förskjutning av synen på barn och dess uppfostran. Detta moderniseringsargument fanns i debatten 1958, då kommunisten Hilding Hagberg ansåg att man i ett civiliserat land inte kunde ge lärarkåren möjlighet att använda våld. I samband med dessa argument 1979 framhävs även det internationella barnåret som en *yttre faktor* till att man skall införa ett förbud mot aga. Bland annat ansåg centerpartisten Ivan Svanström att ”Sverige skulle dra sitt strå till stacken”.

Aktörer/organisationer

De aktörer som debatterade och som var för ett förbud mot skolaga representerades av Kommunisterna. Ett förbud mot aga hade även starkt stöd av Medicinalstyrelsen och Socialstyrelsen. Medicinalstyrelsen var en aktör som redan 1938 påvisade att man tog avstånd från all form av aga, vilket de stod fast vid under hela undersökningsperioden.

Den grupp av aktörer som istället var emot ett förbud mot skolaga var i riksdagsdebatten representanter från Bondeförbundet, Folkpartiet, Högerpartiet och Socialdemokraterna. De instanser och organisationer som även ställde sig mot ett förbud mot skolaga eller ansåg att det krävdes en grundligare utredning i frågan var framförallt lärarsammanslutningar och skolöverstyrelsen. Efter lärarnas kraftfulla motstånd mot ett förbud blev lärarkåren en viktig faktor i den kommande disciplinutredningen. Lärarna fick själva vara med och visa vad de ansåg om aga i skolan. Att flertalet av lärarna ville ha kvar aga i skolan innebar att frågan istället gick från ett förslag om ett förbud mot aga till ett förslag om hur skolans disciplin istället kunde förstärkas. Skolöverstyrelsen ansåg att någon form av disciplineringsmetod måste finnas inom skolan. Detta var alltså något som var helt nödvändigt inom skolan och de menade att det var formen för disciplinering som måste diskuteras, inte disciplineringen som sådan. Det som är anmärkningsvärt i denna debatt är att man i skolsverige såg denna fråga som ett praktiskt problem. Man menade alltså i lärarkåren att man måste ha andra åtgärder att ta till för att kunna skapa ordning och reda innan man kunde införa ett förbud mot aga.

I den senare debatten 1979 fanns representanter från Moderaterna, Vänsterpartiet kommunisterna, Centerpartiet, Folkpartiet och Socialdemokraterna. Man kan avläsa av debatten att samtliga partier är eniga i frågan om ett förbud mot aga med undantag av

Moderaterna, där två av debattörerna är för ett förbud och två är mot ett förbud. Man kan även utläsa av voteringen att ytterligare fyra stycken ledamöter var mot ett förbud, men dessa fyra var inte med som aktörer i själva debatten.

Krigsslutet 1945 innebar en viktig vändpunkt. Ett nytt tänkande började infinna sig och de uppfostringsmetoder som tidigare rådde var nu inte längre moderna. Detta ledde i sin tur till ett nytt sätt att se på våra barn och deras plats i samhället. När det gäller förändringen i inställningen till agan fanns det flera aktörer och argument som bidrog till att det infördes ett totalförbud mot aga. Från riksdagsdebatten 1958 till riksdagsdebatten 1979 har argumentationens tyngdpunkt flyttats från barnets uppfostran till barnets rättigheter. När den nya lagen mot aga i skolan infördes ledde detta till attitydförändringar som i förlängningen även gjorde den antiagalag som vi i Sverige har idag möjlig. Genom förbudet mot skolaga förändrades synen på barnen i familjerna till ett mer humanare synsätt. Man gick från ett föräldraperspektiv till ett barnperspektiv i frågan vilket man även ser prov på i debatten. Under den undersökta perioden gick man även från en auktoritär uppfostringsmetod till en friare uppfostran vilket slutligen gjorde att barnets rättigheter mer kom i fokus.

Både Richardssons och Qvarsebos resonemang, att den lagändringen som genomfördes 1958 innebar att frågan fördes ut från den pedagogiska diskussionen och istället handlade om barnets rätt till fysisk integritet fortsatte fram till 1979 års lagstiftning. Richardsson menar i sin forskning att motiven till ett förbud av aga i skolan framförallt var styrt av den moderna psykologin och samhällets utveckling vilka är motiv som man även kan se i debatten 1979. Vidare kan man konstatera att Edfeldts påstående om att det finns en större risk för barn att bli agade om föräldrarna själva har blivit det kan anses som ett ganska välgrundat påstående. Det finns i uppsatsen antydningar om att man inom kulturer/grupper där man legitimerar agan och att denna uppfostringsmetod gör just detta. Det finns debattörer i denna undersökning som menar att de själva har blivit agade och att det dessutom skulle vara hälsosamt. Av detta kan man anta att de som anser att agan är en god uppfostringsmetod inte ser några problem att använda denna på sina egna barn.

7 Sammanfattning

Föräldrar har länge haft rätt att bestämma över sina barn och dess uppfostran. Det är först under de senare årtiondena som barnen på allvar har stärkt sin ställning i samhället genom lagstiftning. Därmed har även synen på barnen förändrats till självständiga individer med egna rättigheter. Först 1979 fick vi en lag som förbjöd all form av aga. Sverige var det första landet i världen som förbjöd aga och sedan dess har många länder följt efter.

Förbudet att aga barn i alla skolformer infördes i Sverige 1958. Norge var ett föregångsland som redan 1936 införde ett förbud av aga i skolorna. Redan under 1930-talet i Sverige diskuterades dock de auktoritära uppfostringsmetoderna där kroppsbestraffning ofta förekom men diskussionerna ledde inte till något förbud mot den typen av bestraffning. Opinionsen var emellertid igång. Efter ett antal uppmärksammade fall av barnmisshandel under 1950-talet väcktes frågan på nytt och det skedde samtidigt som skolan stod inför stora förändringar då den gamla enkla metodiken ersattes av en modernare syn på inläring och uppfostran.

Riksdagsdebatten om ett förbud av aga i skolan startade 1945 då kommunisten Solveig Rönn-Christiansson med flera lämnade in en motion angående införande av förbud för lärare att tilldela barn kroppslig bestraffning. Efter debatten i riksdagen fastslog man dock med en överväldigande majoritet att enligt utskottets hemställan avslå motionen. 140 ledamöter valde att rösta för utskottets hemställan och 25 ledamöter valde att rösta emot utskottets hemställan. Partipolitiskt innebar resultatet av omröstningen att av de 25 ledamöter som röstade emot ett förbud var 13 ledamöter från Kommunisterna, 11 ledamöter från Socialdemokraterna och en ledamot från Bonde- och Centerpartiet. De argument som användes flitigast i den riksdagsdebatten var tagna från ett fostransargument. Fostransargumentet användes både av de ledamöter som var för och de ledamöter som var emot ett förbud av aga men då utifrån olika perspektiv.

Att motionen avslogs innebar inte att frågan om ett förbud av aga lyftes från agendan. Istället bildades år 1947 en skolkommision som skulle diskutera skolagan i anslutning till skolans reformering och omorganisering. Skolkommisionen var övertygad om att agan skulle förbjudas inom skolan och man trodde vidare att en agautredning skulle bli en relativ kort process, men så blev inte fallet. De som främst var motståndare till ett förbud av aga var

representanter inom lärarkåren. Anledningen till det stora motståndet inom lärarkåren var disciplinproblemens komplexa karaktär samt det ständigt närvarande behovet av att korrigera och disciplinera elever. Lärarkåren ville inte ta bort en disciplineringsmetod utan att den ersattes av en annan. Agautredningen ersattes samma år av en skoldisciplinutredning vars egentliga uppdrag var att formulera ett agaförbud. Detta lyckades man dock inte med. Istället för ett förslag om ett förbud av aga lade skoldisciplinutredningen fram ett förslag om en ökad disciplinering i skolan. Debatten tystnade därefter på den politiska arenan och det dröjde till 1958 innan skolagan slutligen förbjöds.

Debatten om förbud av aga i hemmet 1979 startade med att regeringen i en proposition föreslog en ändring i föräldrabalken. Syftet med förslaget var att tydligt tillkännage att det inte var tillåtet att aga barn. Detta hade inte varit tydligt i den tidigare lagstiftningen. Föräldrabalken gav inget stöd för att föräldrar skulle ha rätt att använda handgripliga tillrättavisningar mot sina barn men uttryckte heller inte något direkt förbud mot sådana tillrättavisningar. Detta ville man förändra och tydliggöra. Med anledning av denna proposition inkom det fyra motioner vilka samtliga var skrivna av moderater. Två av motionerna propagerade för ett förbud av aga och två motioner argumenterade mot ett förbud. Vid diskussionen i riksdagen den 15 mars 1979 avseende propositionen och tidigare nämnda motioner närvarade företrädare för samtliga partier. De argument som användes flitigast i riksdagsdebatten var tagna från ett barnperspektiv och då när det gällde ett förbud av aga. Motståndarna till förbudet använde istället argument som var tagna från ett föräldraperspektiv. I debatten i riksdagen var majoriteten av ledamöterna i samtliga partier eniga om ett förbud av aga. Sverige var därmed den 1 januari 1979 det första landet i världen som hade lagstiftat om ett totalförbud av aga såväl i skolan som i hemmet.

Käll- och litteraturförteckning

Andra kammaren 1945:156 Motion

Andra kammaren 1945:12 Protokoll

Lagutskottet 1972:23

Lagutskottet 1978/79:11

Motion 1972:19

Motion 1972:434

Motion 1978/79:176

Motion 1978/79:177

Motion 1978/79:178

Motion 1978/79:180

Riksdagen 1971:44, Protokoll

Riksdagen 1971:51, Protokoll

Riksdagen 1978/79:105, Protokoll

Riksdagsskrivelser 1978/79:190

Svens författningssamling 1979:122

Skolkommissionen bil. prot. nr 64 12/3 1947

Skolkommissionen bil. prot. nr 63 5/3 1947

Skolkommissionen 1957 14 § 16

Aga och barnmisshandel - en ny SIFO-undersökning. Stockholm 1971
utgiven av Svenska institutet för opinionsundersökningar

Voteringsprotokoll nr 4, 14 mars 1945

Voteringsprotokoll nr 370, 15 mars 1979

Litteratur

- Andersson, Karin m.fl. *Barnuppfostran och politik*, Uddevalla 1977
- Asker, Björn & Norberg, Anders. *Enkammarriksdagen 1971-1993/94: ledamöter och valkretsar vol 1-2*. Stockholm 1996
- Bjurman, Eva Lis, *Barnen på gatan*, Jyväskylä 1995
- Edfeldt, Åke W, *aga fostran till våld*. Stockholm 1985
- Edfeldt, Åke W, *Allt vad i gören, Slutrapport från SUSÅ-projektet om aga och våld i hemmet*, Stockholm 1985
- Hindberg, Barbro, *Barnmisshandel*. Stockholm 1997
- Holmdahl, Barbro, *Tusen år i det svenska barnets historia*. Lund 2000
- Kåreland, Lena, *Modernismen i barnkammaren*, Stockholm 1999
- Lagerberg, Dagmar. *Du skall icke slå. Om fysisk och psykisk misshandel av barn*. 1982
- Larsen, Joakim. *Bidrag til den danskes skoles historie Bind 4*, København 1985
- Munknäs, Stig. *Tidningspressen och den nya skolan, en studie av tidningsdebatten under skolans reformperiod åren 1946-1962*. 1983
- Norberg, Anders, Tjerneld, Andreas & Asker, Björn. *Tvåkammarriksdagen 1867-1970 Ledamöter och valkretsar vol 1-5*. Stockholm 1992
- Pierre, Birgitta, *Det misshandlade barnet*. Uddevalla 1975
- Qvarsebo, Jonas, *Skolbarnets fostran. Enhetsskolan, agan och politiken om barnet 1946-1962*, Linköping 2006
- Richardson, Gunnar, *Drömmen om en ny skola. Idéer och realiteter i svensk skolpolitik 1945-1950*. Stockholm 1983
- Socialstyrelsen, *En utredning om barnmisshandel*. Stockholm 1969
- SOU 1950:3 *Betänkande med förslag angående folkskolans disciplinmedel mm*. Stockholm 1950
- SOU 1978:10 *Barnets rätt. Om förbud mot aga*. Stockholm 1978
- SOU 2001:18 *Barn och misshandel, en rapport om kroppslig bestraffning och annan misshandel i Sverige vid slutet av 1900-talet*. Stockholm 2001
- SOU 2001:72 *Barnmisshandel. Att förebygga och åtgärda*. Stockholm 2001
- Öberg, Henning, *En skola i förändring*. Stockholm 1995

Internet

”Inget engelskt förbud mot barnaga” tillgänglig på Upsala Nya Tidning 2004 11 02
<http://www2.unt.se/avd/1,,MC=1-AV_ID=357923,00.html> citerad: 2007 01 12

”FN: Våld vardag för miljontals barn” tillgänglig på Upsala Nya Tidning 2006-10-12
<http://www2.unt.se/avd/1,,MC=1-AV_ID=540071,00.html> citerad: 2007 01 12

<<http://www.euw.se/EUWSverige.htm>> 2007-01-11

”Danskerne er imod lussinger til børn” tillgänglig på www.dr.dk 2006 12 28
<http://www.dr.dk/Nyheder/Indland/2006/12/28/083822.htm?wbc_purpose=updatehttp%253A> citerad 2007 01 15

”Rädda barnen – Totalförbud mot aga i Holland” tillgänglig på www.rb.se 2007 04 17
<www.rb.se/sv/Aktuellt/totalforbud-mot-aga-i-holland.htm> citerad: 2007 04 17

Barne og likestillingsdepartementet. tillgänglig på www.regjeringen.no 2007 04 18
<<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/NOUer/2004/NOU-2004-23/11.html?id=388050>> citerad: 2007 04 18

Bilagor

Bilaga 1. Voteringsprotokoll nr 4, 14 mars, 1945

Namn	P	Ja	Nej	Av	Fr	Namn	P	Ja	Nej	Av	Fr
1. Eriksson	S				X	44. Svedberg	S	X			
2. Hansson	S				X	45. Andersson	B/C	X			
3. Bagge	Hö				X	46. Ward	S				X
4. Gustafson	S		X			47. Skoglund	Hö	X			
5. Severin	S		X			48. Hermansson	S				X
6. Cruse	S				X	49. Falk	S	X			
7. Lindberg	S				X	50. Hoppe	S	X			
8. Bergvall	Lib	X				51. Johansson	B/C	X			
9. Andersson	Hö				X	52. Johansson	S	X			
10. Henriksson	Hö	X				53. Ljungberg	Hö	X			
11. Ohlin	Lib				X	54. Thapper	S				X
12. Västberg	S		X			55. Stjärne	Lib	X			
13. Persson	K		X			56. Johansson	K		X		
14. Hästad	Hö	X				57.					
15. Ekendahl	S				X	58. Fast	S	X			
16. Nilsson	S				X	59. Andersson	S	X			
17. Linderoth	K				X	60. Von Seth	Hö				X
18. Malmborg	S				X	61. Gustafsson	S	X			
19. Johnsson	Lib				X	62. Pettersson	B/C	X			
20. Johansson	K		X			63. Forsberg	S	X			
21. Ljungqvist	Hö	X				64. Boman	Lib	X			
22. Fagerholm	Hö	X				65. Svensson	B/C	X			
23. Andersson	S	X				66. Svensson	B/C	X			
24. Mosesson	Lib				X	67. Mattsson	B/C	X			
25. Thorell	Hö	X				68. Gustafson	S	X			
26. Eriksson	S	X				69. Nolin	Hö	X			
27. Wallentheim	S	X				70. Persson	S	X			
28. Birke	Hö				X	71. Gustafson	B/C	X			
29. Sköldin	S	X				72. Holm	S	X			
30. Hedqvist	S	X				73. Jonsson	B/C				X
31. Boman	B/C	X				74. Ohlsson	S			X	
32. Olsson	S	X				75. Johansson	S	X			
33. Karlsson	K		X			76. Olsson	S	X			
34. Lundstedt	S				X	77. Hægglom	Hö	X			
35. Hansson	B/C			X		78. Jonsson	Hö	X			
36. Jonsson	S	X				79. Svedman	Hö	X			
37. Lundberg	S	X				80. Engström	S	X			
38. Jacobsson	Lib	X				81. Svensson	B/C	X			
39. Lundbom	S	X				82. Törnkvist	S				X
40. Andersson	B/C	X				83. Hällgren	S		X		
41. Nilson	Lib	X				84. Witzell	S	X			
42. Larsson	S	X				85. Johnsson	Lib	X			
43. Jansson	Hö				X	86. Skantze	Hö			X	

Namn	P	Ja	Nej	Av	Fr	Namn	P	Ja	Nej	Av	Fr
87. Björklund	S	X				130. Mårtensson	S	X			
88. Isacsson	S				X	131. Staxäng	Hö	X			
89. Hammarlund	B/C	X				132. Johansson	S	X			
90. Andersson	S	X				133. Andersson	S	X			
91. Björck	S			X		134. Carlsson	B/C	X			
92. Karlsson	Hö	X				135. Svensson	Lib	X			
93. Norup	B/C				X	136. Utbult	Lib	X			
94. Johnsson	B/C				X	137. Danielsson	Lib				X
95. Krtistensson	Lib	X				138. Olsson	S				X
96. Bergström	S	X				139. Rubbestad	B/C	X			
97. Andersson	S	X				140. Svensson	S	X			
98. Vougt	S				X	141. Dickson	Hö	X			
99. Hagberg	Hö				X	142. Lundqvist	S	X			
100. Nilsson	S	X				143. Ryberg	B/C	X			
101. Bladh	S	X				144. Ericsson	S	X			
102. Wiberg	Hö				X	145. Andersson	S	X			
103. Fahlman	Hö	X				146. Hagård	Hö	X			
104. Adolfsson	K		X			147. Sveningsson	Hö	X			
105. Jönsson	S	X				148.					
106. Sköld	S				X	149. Persson	S				X
107. Paulsen	S	X				150. Gustafsson	B/C	X			
108. P:son-Brams	B/C				X	151. Sundström	S	X			
109. Nordgren	S				X	152. Kyling	Hö	X			
110. Liedberg	Hö				X	153. Onsjö	B/C	X			
111. Landgren	S	X				154. Malmborg	Lib	X			
112. Olofsson	S	X				155. Larsson	B/C	X			
113. Persson	Lib	X				156. Odhe	S	X			
114. Hansson	B/C	X				157. Hallén	S	X			
115. Lindqvist	S	X				158. Spångberg	S		X		
116. Pettersson	B/C				X	159. Björling	Lib				X
117. Persson	S	X				160. Nordström	S	X			
118. Nilsson	Hö				X	161. Werner	B/C	X			
119. Nilson	B/C	X				162. Nilsson	S				X
120. Wigforss	S				X	163. Humla	S			X	
121. Nilsson	S				X	164. Larsson	Hö	X			
122. Senander	K		X			165. Kempe	K		X		
123. Sundberg	S		X			166. Ståhl	Lib	X			
124. Olson	Hö	X				167. Persson	Hö	X			
125. Öberg	S		X			168. Petterson	B/C	X			
126. Sefve	Hö	X				169. Lindahl	S	X			
127. Rönn	K		X			170. Petterson	S	X			
128. von Friesen	Lib				X	171. Brandt	S	X			
129. Dahlgren	K		X			172. Allard	S	X			

Namn	P	Ja	Nej	Av	Fr	Namn	P	Ja	Nej	Av	Fr
173. Swedberg	Lib	X				216. Lindmark	Hö				X
174. Jansson	K				X	217. Jacobsson	S				X
175. Olovson	S				X	218. Åkerström	S		X		
176. Andersson	S	X				219. Johansson	B/C		X		
177. Hall	S	X				220. Skoglund	S	X			
178. Vigelsbo	B/C	X				221. Nilsson	S	X			
179. Eriksson	S	X				222. Sandström	Lib				X
180. Rylander	Lib				X	223. Lövgren	S				X
181. Andersson	Lib				X	224. Hagberg	K		X		
182. Pettersson	S				X	225. Viklund	S		X		
183. Karlsson	S				X	226. Gavelin	S				X
184. Ericsson	S	X				227. Andersson	B/C	X			
185. Sundström	S				X	228. Jansson	S			X	
186. Alvé	S	X				229. Holmberg	K		X		
187. Gezelius	Hö	X				230. Boman	Hö	X			
188. Pettersson	B/C	X				231. vice talman		X			
189. Janson	B/C	X				232. vice talman		X			
190.											
191. Olsson	S				X						
192. Holmström	Hö				X						
193. Orgård	B/C	X									
194. Persson	S				X						
195. Lindholm	S	X									
196. Nygren	S	X									
197. Fröderberg	Lib	X									
198. Severin	S	X									
199. Persson	K		X								
200. Berg	S	X									
201. Jonsson	S	X									
202. Norén	S		X								
203. Edberg	B/C				X						
204. Mäler	S	X									
205. Nordström	K		X								
206. Stattin	Hö	X									
207. Andersson	S	X									
208. Hedlund	B/C	X									
209. Osterman	Lib	X									
210. Hedlund	S	X									
211. Larsson	S	X									
212. Andersson	Hö	X									
213. Jonsson	S		X								
214. Jönsson	B/C	X									
215. Sandberg	Lib	X									

Förkortningar: S = socialdemokrat, Hö = högerpartist, Lib = liberal, K = kommunist
B/C = bonde och centerpartist, P = parti Av = avstår, Fr = frånvarande

Bilaga 2**Sammanställning av voteringsprotokoll 15 mars, 1979 votering nr 370**

Antal röster	Ja	Nej	Av	Från
259	X			
6		X		
3			X	
81				X